

การคว่ำบาตรทางเศรษฐกิจในกลุ่มประเทศมหาอำนาจ บริษัทข้ามชาติ และความช่วยเหลือจากประชาคมโลก กรณีศึกษาสงครามยูเครน-รัสเซีย

นภควัฒน์ วันชัย¹

วันที่รับบทความ: 28 พฤษภาคม 2565; วันที่แก้ไขล่าสุด: 30 กันยายน 2565; วันที่ตอบรับตีพิมพ์: 7 ตุลาคม 2565

บทคัดย่อ

บทความนี้มุ่งศึกษาการคว่ำบาตรทางเศรษฐกิจในโลกยุคใหม่ ณ ศตวรรษที่ 21 ถือว่าในศตวรรษนี้เป็นหมุดหมายสำคัญต่อการศึกษาอันเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจรวมถึงการเปิดเสรีทางการเงินและโลกาภิวัตน์ โดยทุกประเทศเชื่อมโยงภายใต้เครือข่ายทางเศรษฐกิจแบบเสรีนิยม นอกจากนี้ การใช้มาตรการคว่ำบาตรของกลุ่มประเทศมหาอำนาจหรือบริษัทข้ามชาติ และประชาคมโลกที่สะท้อนถึงมุมมองต่อสงครามในโลกยุคใหม่ วัตถุประสงค์ของการศึกษา มี 3 ประการ ดังนี้ 1) เพื่อศึกษามาตรการคว่ำบาตรทางเศรษฐกิจของประเทศมหาอำนาจ บริษัทข้ามชาติ และประชาคมโลก 2) ศึกษาแนวทางการสงครามทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศ 3) ศึกษาเพื่อทำความเข้าใจต่อมาตรการคว่ำบาตรทางเศรษฐกิจในเชิงวิวัฒนาการของสงครามแบบดั้งเดิมมาสู่สงครามทางเศรษฐกิจจากกรณีศึกษาสงคราม ยูเครน-รัสเซีย ในส่วนระเบียบวิธีวิจัย เป็นการศึกษาในรูปแบบเศรษฐกิจการเมืองระหว่างประเทศ การศึกษาประเด็นในด้านต่างๆ จากปัญหาทางเศรษฐกิจการเมืองระหว่างประเทศ โดยการรวบรวมข้อมูลในรูปแบบพุทธิภูมิ การรวบรวมข่าวสารระหว่างประเทศในประเด็นการคว่ำบาตรทางเศรษฐกิจ ผลจากการศึกษาดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงการคว่ำบาตรทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศ ได้แก่ ประเทศมหาอำนาจ บริษัทข้ามชาติ และประชาคม ที่มีผลต่อสงครามยูเครนและรัสเซีย และผลกระทบของสงครามมีผลต่อมาตรการคว่ำบาตรทางเศรษฐกิจในสังคมสมัยใหม่และในแง่ของวิวัฒนาการของสงครามแบบดั้งเดิมสู่สงครามทางเศรษฐกิจ

คำสำคัญ การคว่ำบาตร, บริษัทข้ามชาติ, ประชาคมโลก, เศรษฐกิจ, ประเทศมหาอำนาจ

¹ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ศูนย์รังสิต จังหวัดปทุมธานี 12121 อีเมล: naphakhawat.wan@dome.tu.ac.th

Economic Boycott among Superpower Countries, Multinational Corporations and Assistance from the World Community in A Case Study of the Ukraine-Russia War

Naphakhawat Wanchai²

Received: 28 May 2022; Revised: 30 September 2022; Accepted: 7 October 2022

Abstract

This article focuses on economic sanctions in the modern world in the 21st century. It is an important milestone for education due to economic changes, including financial liberalization and globalization. All countries are linked by a liberal economic network. The Ukrainian-Russian War has had sanctions imposed by superpowers, multinational corporations, and the international community that reflect their views on war in the modern world. The objectives of the study are as follows: 1) to study the economic sanctions measures of the superpower countries, multinational companies, and the international community. 2) Study the approaches to economic warfare between countries. 3) Study to understand the evolutionary economic sanctions of traditional wars to economic wars Case Study of the Ukraine-Russia War.; research methodology It is a study in the form of International Political Economy (IPE). It is the study of issues in various fields, from economic and political problems between countries. By collecting data in a secondary format, it comes from the collection of international news on the issue of economic sanctions. The results of the study reflect economic sanctions between countries such as superpowers. Multinational corporations and communities are impacted by the wars in Ukraine and Russia. And the impact of war has on economic sanctions in modern society and considering the evolution of traditional wars to economic warfare.

Keywords Boycott, Multinational Company, World Community, Economy, Superpower Countries

² Faculty of Liberal Arts, Thammasat University, Rangsit Center, Pathum Thani, 12121.
E-mail: naphakhawat.wan@dome.tu.ac.th

1. บทนำ

ภายใต้เงื่อนไขของระเบียบโลกในศตวรรษที่ 21 ถือว่ามีความสลับซับซ้อนหรือพลวัต และศตวรรษเหล่านี้เป็นหมุดหมายสำคัญต่อการเปลี่ยนแปลงหลายสิ่งหลายอย่าง ไม่ว่าจะเป็นทั้งในแง่ของพลวัตทางสังคม แนวคิดทางการเมืองแบบประชาธิปไตยที่ส่งเสริมหลักสิทธิมนุษยชน การเปลี่ยนแปลงทางด้านภูมิอากาศ และที่สำคัญเป็นองค์ประกอบต่อการดำรงชีวิต คือ การเปลี่ยนแปลงในด้าน “เศรษฐกิจระหว่างประเทศ” ที่ทุกอาณาบริเวณของโลก ถูกเชื่อมต่อกันภายใต้ระบบเศรษฐกิจแบบเดียวกัน ทั้งนี้ นับตั้งแต่อดีต การพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจล้วนแล้วแต่ถูกพัฒนาขึ้นตามการเปลี่ยนแปลงของสังคมหรือเงื่อนไขบางอย่าง เช่น การล่าอาณานิคมที่การค้นพบดินแดนใหม่ในทวีปอเมริกาส่งผลให้เกิดการขนส่งทรัพยากรข้ามประเทศผ่านทะเล ในขณะที่เดียวกัน สิ่งหนึ่งที่ปฏิเสธไม่ได้ คือ “การขับเคลื่อนทางการทหาร” ถือว่าเป็นกองกำลังติดอาวุธที่สามารถยึดครองรัฐหรือแม้กระทั่งเป็นการสะสมความมั่นคงของชาติ โดยแสดงถึงอำนาจและความมั่งคั่ง อย่างไรก็ตาม ในบริบทของสังคมปัจจุบัน ถึงแม้ว่าอำนาจทางการทหารจะมีความสำคัญสำหรับการป้องกันประเทศ แต่ถึงกระนั้นต้นทุนจากการทำสงครามนั้นสูงมาก แตกต่างจากในอดีตที่การทำสงครามมีความจำเป็นต่อความปลอดภัยของรัฐหรือการแสดงถึงศักยภาพของรัฐ และการบุกยึดพื้นที่เพื่อให้ได้มาซึ่งทรัพยากรที่สำคัญ (ดินแดน) และกำลังพล (การกวาดต้อน) แต่สำหรับในศตวรรษที่ 21 เงื่อนไขความจำเป็นทางการทหารในการบุกยึดพื้นที่กลับมีความสำคัญน้อยลงอย่างมากในทางปฏิบัติ เพราะพัฒนาการของระบบเศรษฐกิจมีความสลับซับซ้อนมากยิ่งขึ้น (ภายใต้แนวคิดการแบ่งงานกันทำหรือการเปลี่ยนแปลงเครือข่ายสารสนเทศ) และประเทศทั่วโลกต่างพึ่งพาอาศัยกันและกัน หรือกระบวนการของห่วงโซ่อุปทาน (Supply Chain) นอกจากนี้ ย่อมแตกต่างจากอดีตที่ “รัฐชาติ” ส่วนใหญ่ไม่ขึ้นตรงกับรัฐชาติ (ส่วนใหญ่มักเป็นการผลิตเพื่อยังชีพ) ถึงแม้จะมีการค้าขายระหว่างพื้นที่แต่ก็มิได้เทียบเท่ากับปัจจุบันที่หากประเทศหนึ่งล้มละลายย่อมส่งผลกระทบต่อประเทศอื่นๆ ด้วยเช่นกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการใช้กองกำลังทางการทหารในศตวรรษที่ 21 ย่อมเป็นเรื่องใหญ่และมีความขัดแย้งมากกว่าจะเป็นเรื่องของอุดมการณ์ทางการเมืองหรือประวัติศาสตร์ของประเทศนั้นๆ แต่ระบบเศรษฐกิจมักเป็นเรื่องที่สำคัญ ไม่ได้แตกต่างจากการทำสงครามระหว่างประเทศหรือรัฐเพื่อยึดครองดินแดน พัฒนาการดังกล่าวของเศรษฐกิจมักมีเครื่องมือที่สำคัญที่ช่วยทำให้ระบบเศรษฐกิจดำเนินต่อไปได้ ไม่ว่าจะเป็นนโยบายการเงินหรือนโยบายการคลัง ในขณะเดียวกันการใช้เครื่องมือหรือมาตรการดังกล่าว กลายมาเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการต่อรองอำนาจและเป็นอาวุธชนิดหนึ่งที่มีพลังการทำลายสูงต่อระบบเศรษฐกิจมิได้แตกต่างจากการใช้ปืนในสงครามแม้แต่น้อย เมื่อมีข้อจำกัดทางด้านการทหารในการ

บุกยึดดินแดน ดังเช่นในปัจจุบันที่มีความชอบธรรมในการบุกโจมตีดิน้อยลง ผนวกกับ ความก้าวหน้าของเทคโนโลยีการสื่อสารที่ทำให้ผู้คนทั่วโลกสามารถเชื่อมโยงกันจนกลายเป็น ประชาคมโลก จากสงครามแบบดั้งเดิม (การบุกยึดดินแดน ปล้นทรัพยากรของรัฐ และการใช้ กำลังทางทหาร) ได้กลายมาเป็นการทำสงครามในรูปแบบใหม่อย่าง “การทำสงครามทาง เศรษฐกิจ” (การคว่ำบาตร) โดยประเทศที่มีแหล่งทรัพยากรสูง ไม่ว่าจะเป็นนวัตกรรม ทรัพยากรบุคคล หรือเทคโนโลยีขั้นสูง ฯลฯ (ประเทศที่พัฒนาแล้ว) จะมีอำนาจต่อรองสูง ในขณะเดียวกัน บริษัทข้ามชาติจะเป็นตัวแสดงที่ไม่ใช่รัฐ แต่มีอำนาจต่อการลงทุน ในต่างประเทศ (บริษัทลูก) ต่อประเทศที่เข้าไปลงทุน ด้วยเหตุนี้วิวัฒนาการดังกล่าวจาก สงครามแบบดั้งเดิมได้นำไปสู่การทำสงครามในรูปแบบใหม่ เช่น การคว่ำบาตรทางเศรษฐกิจ การตั้งกำแพงภาษีนำเข้า หรือการระงับการลงทุนต่อประเทศคู่ค้า ตามความเปลี่ยนแปลงของ บริบทของสังคมและความก้าวหน้าของเทคโนโลยี อย่างในกรณีของสงครามยูเครนและรัสเซีย โดยมีความขัดแย้งในเชิงพื้นที่และประวัติศาสตร์มาอย่างยาวนานนับตั้งแต่หลังสงครามโลก ครั้งที่ 2 อุณหภูมิความขัดแย้งยิ่งเพิ่มสูงขึ้น ทั้งนี้ กรอบสำหรับการศึกษาในกรณีเบื้องต้น จะเป็นกรอบการศึกษาของเศรษฐกิจการเมืองระหว่างประเทศ (International Political Economy: IPE) อย่างไรก็ดีตาม กรอบการศึกษาดังกล่าวควรศึกษาในแง่ของเศรษฐกิจการเมือง โลก โดยอาศัยปัจจัยที่หลากหลาย เพราะในแนวทางการศึกษาที่ผ่านมา “รัฐชาติ” ถูกนับเป็น ศูนย์กลางในการศึกษาในแต่ละประเด็นต่างๆ แต่อันเนื่องมาจากสถานะของสมัยในปัจจุบัน ความเป็นสมัยใหม่ในศตวรรษที่ 21 เป็นต้นมา ทุกประเทศหรือรัฐประชาชาติ (Nation-state) มีการเชื่อมโยงกันทั้งการติดต่อความสัมพันธ์ระหว่างประเทศและวัฒนธรรม ทั้งนี้ การศึกษา ในกรอบคิดดังกล่าว มิใช่เพียงแค่การศึกษาโดยเอากรอบคิดเพียง “รัฐชาติ” เป็นตัวตั้งเท่านั้น มิติในด้านการศึกษาคควมมีทั้งในแง่ของปัจจัยอื่นนอกเหนือจากรัฐชาติ เช่น บริษัทข้ามชาติ และประชาคมโลก เป็นต้น (O'Brien & Williams, 2010) สำหรับการศึกษาในรูปแบบของ “เศรษฐกิจการเมืองระหว่างประเทศ” จะเป็นกรอบแนวคิดในการศึกษาหลักสำหรับ การวิเคราะห์ประเด็นดังกล่าว นอกจากนี้ ตัวแสดงหลักของการศึกษา ได้แก่ ตัวแสดงที่เป็น รัฐ – มหาอำนาจ (State Actors) และตัวแสดงที่ไม่ใช่รัฐ – บริษัทข้ามชาติ และประชาคมโลก (Non-State Actors) นอกจากนี้ สองตัวแสดงดังกล่าวถือว่ามีสำคัญอย่างมากต่อประเด็น การศึกษาของการคว่ำบาตรทางเศรษฐกิจหรือมุมมองต่อความขัดแย้งทางการทหาร โดยเฉพาะอย่างยิ่งการลงงบประมาณไปกับกองทัพ และการทำความเข้าใจต่อเศรษฐกิจระหว่างประเทศ หรือเศรษฐกิจโลกของประเด็นด้านการคว่ำบาตรทางเศรษฐกิจในสงครามที่มีความขัดแย้ง ทั้งในทางประวัติศาสตร์ การเมือง และเศรษฐกิจเข้ามาเกี่ยวข้อง แต่กรอบการศึกษาดังกล่าว จะมุ่งเน้นที่ “การศึกษาเครื่องมือหรือมาตรการคว่ำบาตรทางเศรษฐกิจของกลุ่มประเทศ

มหาอำนาจ บริษัทข้ามชาติ และความช่วยเหลือจากประชาคมโลก” ที่มีปฏิกริยาต่อเหตุการณ์ดังกล่าวจนนำไปสู่การช่วยเหลือประเทศยูเครนที่ได้รับผลจากความขัดแย้งกับรัสเซีย โดยเครื่องมือหรือมาตรการ ดังกล่าวจะแสดงออกมาในรูปลักษณะของตัวแสดงที่เป็นรัฐ และตัวแสดงที่ไม่ใช่รัฐ ดังจะได้เห็นบทบาทสำคัญระหว่างสองตัวละครหรือสองบทบาท อย่างไรก็ตาม ถึงแม้จะมีความแตกต่างกันสำหรับเครื่องมือหรือมาตรการ รวมไปถึงบทบาทระหว่างตัวแสดงระหว่างประเทศ แต่รูปแบบดังกล่าวจะสะท้อนออกมาให้เห็นถึงลักษณะบางประการร่วมกันถึงความเข้าใจและการปฏิสัมพันธ์ของสองบทบาท จึงจะเห็นต่อไปว่า ทั้งมิได้โต้แย้งแยกความเป็นเอกเทศหรือความเป็นหนึ่งเดียว แต่กลับแสดงให้เห็นว่าบทบาททั้งสองตัวละครข้างต้น กลับมีปัจจัยที่เอื้อหนุนกันและกัน ไม่ว่าจะเป็นทั้งในด้านการให้ความร่วมมือการกีดกันทางการค้าหรือการให้ความร่วมมือกับรัฐบาลกลางในการส่งเสริมมาตรการคว่ำบาตรของรัฐ

2. ที่มาและความสำคัญ

นับตั้งแต่แผนปฏิบัติการทางทหารของรัสเซียต่อยูเครน ส่งผลกระทบต่อบริษัทเศรษฐกิจระหว่างประเทศอย่างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านพลังงานอย่างน้ำมันหรือก๊าซธรรมชาติและทรัพยากรอาหาร เป็นต้น ทั้งนี้ ผลกระทบจากการคว่ำบาตรทางเศรษฐกิจในกลุ่มประเทศมหาอำนาจในโลกยุคใหม่โดยมีสหรัฐอเมริกาเป็นมหาอำนาจหลักในเศรษฐกิจโลก กลุ่มประเทศสหภาพยุโรป บริษัทข้ามชาติ และปฏิกริยาของประชาคมโลกต่อประเทศรัสเซียที่ได้เริ่มใช้แผนปฏิบัติการทางทหารดังกล่าว สะท้อนถึงปัจจัยและเงื่อนไขที่หลากหลายข้างต้น ในที่นี้ผู้เขียนจะมุ่งเน้นไปในประเด็นเรื่องของ “การคว่ำบาตรทางเศรษฐกิจ” อย่างไรก็ตาม ถึงแม้ว่าในบางประเทศจะไม่ได้เข้าร่วมสงครามโดยตรงแต่ย่อมได้รับผลกระทบจากมาตรการคว่ำบาตรในครั้งนี้ด้วยเช่นกัน ถึงแม้ว่าสถานะสงครามในครั้งนี้จะไม่มีข้อสรุปที่แน่ชัดและหลายฝ่ายหาข้อสรุปที่ยังไม่ได้เป็นรูปธรรม (ณ เวลาในการศึกษาเบื้องต้น) แต่ตลอดประวัติศาสตร์ของสงครามที่ผ่านมา “ระบบเศรษฐกิจ” มีส่วนสำคัญมากอย่างหลีกเลี่ยงมิได้ ทั้งเครื่องมือในการต่อรองอำนาจและการแสดงศักยภาพของประเทศต่างๆ ยิ่งความก้าวหน้าและการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจพัฒนาไปมากเท่าไร ต้นทุนทางเศรษฐกิจ³ ก็ยิ่งเพิ่มสูงมากขึ้นเท่านั้น และข้อคำถามที่สำคัญ คือ การคว่ำบาตรในทางเศรษฐกิจนั้นในศตวรรษที่ 21 มีรูปแบบการคว่ำบาตรทางเศรษฐกิจอย่างไรต่อการทำความเข้าใจรูปแบบ

³ ต้นทุนทางเศรษฐกิจในที่นี้หมายถึงต้นทุนจากความเสียหายของเศรษฐกิจภายในประเทศจากผลกระทบของสงคราม

แนวทางการใช้มาตรการดังกล่าว โดยเฉพาะตัวแสดงที่เป็นรัฐ (กลุ่มประเทศมหาอำนาจ) และตัวแสดงที่ไม่ใช่รัฐ (บริษัทข้ามชาติและประชาคมโลก) ต่อกฎนิข้างต้น

โดยสภาวะสงครามระหว่างยูเครนและรัสเซียแสดงออกมาให้เห็นว่ามีความแตกต่างเป็นอย่างมากในมิติต่อการบุกยึดดินแดนหรือการใช้กำลังทางการทหารในการบุกโจมตีรัฐตรงข้ามเพื่อเอากำลังพลหรือดินแดนในการขยายอาณาจักรหรือการขยายอิทธิพลเหนือรัฐ อย่างไรก็ตาม ประเด็นของผู้เขียนในแง่ของ “วิวัฒนาการของสงคราม” นั้นจะเป็นเรื่องของ การเปลี่ยนผ่านจากการใช้กองกำลังทางการทหารนำไปสู่ “การทำสงครามทางเศรษฐกิจ” โดยที่ประเทศพัฒนาแล้วมีทรัพยากรทางเศรษฐกิจในโลกยุคใหม่มีมูลค่าสูง ไม่ว่าจะเป็น ขนาดของผลิตภัณฑ์รวมในประเทศ (Gross Domestic Product) โดยถือว่าในกลุ่มประเทศที่มีทรัพยากรทางเศรษฐกิจสูง (ไม่ว่าจะเป็นองค์ความรู้หรือนวัตกรรม) มีอำนาจต่อรองและรวมไปถึงการใช้มาตรการคว่ำบาตรในการบีบบังคับเพื่อบรรลุเป้าหมายของรัฐที่กระทำต่อรัฐที่เป็นเป้าหมาย แต่สำหรับศตวรรษที่ 21 นั้นบริบทย่อมมีความแตกต่าง เพราะสิ่งที่เห็นได้ชัดต่อการคว่ำบาตรในครั้งนี้ไม่ใช่แค่เรื่องของ “รัฐ” ระหว่าง “รัฐ” แต่บรรดาบริษัทข้ามชาติต่างๆ ได้ออกมาแสดง “จุดยืน” ต่อสงครามในครั้งนี้ด้วยเช่นกัน ยกตัวอย่างเช่น บางบริษัทหยุดทำการให้บริการในประเทศรัสเซีย (การปิดกิจการหรือหยุดกิจกรรมทางเศรษฐกิจ ฯลฯ) เป็นต้น และอีกประเด็นหนึ่งซึ่งถือได้ว่าเป็นสิ่งที่เห็นได้ชัดเจนนว่าโมทัศน์ของประชาคมโลก ไม่ใช่เพียงแค่ความขัดแย้งระหว่างประเทศเท่านั้น แต่เป็นในเรื่องของความสูญเสียจากสงครามจากแผนปฏิบัติการทางทหารที่เพิ่มมากขึ้นต่อการสูญเสียมูลค่าทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศหรือในด้านมนุษยธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งเทคโนโลยีการสื่อสารมีการพัฒนาอย่างรวดเร็ว นับตั้งแต่สงครามโลกครั้งที่ 2 จวบจนการเปลี่ยนผ่านมาสู่สงครามเย็น อย่างไรก็ตาม การสื่อสารมิได้มีความก้าวหน้าเท่ากับในศตวรรษที่ 21 เพราะมโนทัศน์สำหรับประชาคมโลก ในทัศนะของผู้เขียนกล่าวได้ว่า “สงครามมิได้แก้ไขปัญหาความขัดแย้งที่จะนำไปสู่ข้อยุติ” (ถึงแม้บริบททางประวัติศาสตร์นั้นจะเข้ามาเกี่ยวข้องก็ตาม) ทั้งนี้ ย่อมปฏิเสธมิได้ว่าตลอดประวัติศาสตร์ของสังคมมนุษย์ สงครามย่อมอยู่คู่กับมนุษย์เสมอมา ไม่ว่าจะเป็นประเด็นในด้านศาสนา ผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ (ดินแดนหรือแหล่งทรัพยากร) และการเมือง (อุดมการณ์ทางการเมือง) แต่สำหรับประเด็นของการคว่ำบาตรทางเศรษฐกิจ (สงครามความขัดแย้งยูเครนและรัสเซีย) ถือได้ว่ามีผลกระทบร้ายแรงเป็นอย่างมากที่จะส่งผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจเป็นวงกว้างในระดับนานาชาติ เพราะอันเนื่องมาจากการเชื่อมโยงของระบบเศรษฐกิจระหว่างประเทศโดยผนวกกับระบบการเงินของโลกที่อยู่ภายใต้เงื่อนไขแบบเดียวกัน (เช่น การผูกค่าเงินกับดอลลาร์สหรัฐหรือการใช้ระบบเศรษฐกิจแบบเดียวกัน)

ในอีกแง่หนึ่งของ “วิวัฒนาการสงคราม” ดังกล่าวที่ผู้เขียนได้กล่าวไว้ข้างต้น ทั้งนี้ จำเป็นต้องทำความเข้าใจการทำสงครามแบบดั้งเดิมเสียก่อน กล่าวคือ “สงครามแบบตาม” หรือ “สงครามแบบดั้งเดิม” ที่มีได้อาจนำเอาปัจจัยด้านกิจกรรมทางเศรษฐกิจหรือการมีระบบตลาดเข้ามาเกี่ยวข้องมาเกี่ยวข้องโดยตรง แต่การทำสงครามตามแบบแผนดังกล่าว เป็นในลักษณะของ ภัยคุกคามดั้งเดิม (Traditional Threats) คือ รัฐใช้กำลังทางการทหาร (การมีอำนาจทางการทหาร) วิถีทางการทหาร และนำเอาปัจจัยด้านอาวุธยุทโธปกรณ์ ในแง่นี้เป้าหมายสำคัญดำเนินไปเพื่อขยายอิทธิพลเหนือดินแดนหรือการเข้ายึดครองรัฐใด รัฐหนึ่ง หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง คือ การกระทำโดยรัฐต่อรัฐด้วยลักษณะของการโจมตีทางการทหาร สลับ เป็นต้น สิ่งเหล่านี้สะท้อนให้เห็นว่าการทำสงครามในรูปแบบดั้งเดิมหรือการทำสงครามแบบดั้งเดิม มีลักษณะของการใช้กำลังการรบเป็นหลักและอีกปัจจัยที่สำคัญ คือการใช้กำลังพลหรือกองทัพ ในการถ่วงดุลอำนาจหรือการมีอิทธิพลเหนือดินแดน

เมื่อเวลาผ่านไปตามกระแสของวิวัฒนาการของระบบเศรษฐกิจ การเมือง และสังคม ที่มีส่วนทำให้รัฐต้องปรับตัวและรูปแบบการทำสงครามได้ดำเนินเปลี่ยนไป ได้ดำเนินมาสู่ “สงครามนอกแบบ” กล่าวคือ เป็นรูปแบบสงครามในลักษณะของรัฐที่ทำสงครามด้วยอำนาจทางการทหารและปัจจัยในลักษณะอื่นๆ เข้ามาเกี่ยวข้อง อาทิ อำนาจทางเศรษฐกิจ ด้วยเหตุนี้รูปแบบภัยคุกคามจึงเปลี่ยนแปลงไปเป็นในลักษณะของภัยคุกคามรูปแบบใหม่ (Non-Traditional Threats) หลักการดังกล่าวของการปฏิบัติการทางการทหาร คือ การใช้กำลังทางการทหาร (ปฏิบัติทางการทหาร) และกึ่งทหารโดยมุ่งเน้นเป้าหมายด้านการทหาร การเมือง เศรษฐกิจ สังคม และจิตวิทยา การผสมผสานออกมาในรูปแบบของความหลากหลาย เช่น การทูต ข่าวสาร และที่สำคัญ คือ เครื่องมือทางเศรษฐกิจสำหรับการทำให้เสถียรภาพของรัฐเป้าหมายหรือตรงข้ามต้องสั่นคลอนจากผลกระทบเบื้องต้น (กวีร์คัม นนท์จิรพัส และ วิศรุฒ เอี่ยมประกอบกิจ, 2563) ด้วยเหตุนี้จากรูปแบบการทำสงครามแบบดั้งเดิมนั้น ย่อมมีความแตกต่างจากการทำสงครามในรูปแบบใหม่ ด้วยเหตุนี้ รูปแบบโลกาภิวัตน์ (Globalization) ทำให้รูปแบบทางการทหารและเศรษฐกิจได้เปลี่ยนแปลงไป นำไปสู่การทำสงครามในลักษณะของสงครามแบบผสมผสาน (Hybrid Warfare) กล่าวคือ เป็นการใช้ปฏิบัติการทางการทหารผนวกกับปัจจัยในด้านอื่นๆ เช่น สังคม เศรษฐกิจ ข่าวสาร หรือปฏิบัติการทางข้อมูล

จาก “สงครามแบบดั้งเดิม” ที่ผู้เขียนได้ยกตัวอย่างมานั้นสะท้อนลักษณะบางประการของวิวัฒนาการดังกล่าวจนนำไปสู่ “สงครามทางเศรษฐกิจ” ในอีกแง่หนึ่งการทำสงครามทางเศรษฐกิจ อาจจะสามารถได้อีกแบบ คือ “การต่อสู้ทางเศรษฐกิจ” โดยการต่อสู้ทางเศรษฐกิจนั้นหมายถึง การนำเครื่องมือเศรษฐศาสตร์ต่างๆ มาประยุกต์ใช้เพื่อวัตถุประสงค์ของการต่อสู้

ระหว่างประเทศหรือการป้องกันสำหรับนโยบายทางเศรษฐกิจ โดยเครื่องมือสำหรับการทำสงครามทางเศรษฐกิจดังกล่าว มักอยู่ในลักษณะของ “นโยบายการคลัง” และ “นโยบายการเงิน” กล่าวคือ สำหรับนโยบายทางการคลังจะอยู่ในลักษณะของการใช้จ่ายและการหารายได้เข้าคลังของความมั่งคั่งของประเทศ และนโยบายการเงินจะอยู่ในลักษณะของการเปลี่ยนแปลงปริมาณการเงินและมูลค่าของค่าเงินหรือสกุลเงินของประเทศ หากกล่าวถึงรูปแบบการนำมาใช้ของนโยบายทางการเงินในการนำมาใช้สำหรับการต่อสู้ทางเศรษฐกิจหรือการคว่ำบาตร คือ มักใช้สำหรับในการกดดันต่อประเทศคู่ค้าสำหรับการค้าระหว่างประเทศ (การตั้งกำแพงภาษีและการกำหนดโควตาของสินค้านำเข้า ฯลฯ) แต่นโยบายที่มีประสิทธิภาพในการนำไปใช้เพื่อการต่อสู้ทางเศรษฐกิจคือ “นโยบายทางการเงิน” หรือนโยบายที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจระหว่างประเทศ เพื่อกดดันหรือกดดันทางการค้า เช่น อาจหยุดการส่งสินค้าออกไปยังประเทศใดประเทศหนึ่ง การพยายามกำหนดนโยบายเพื่อให้ประเทศเหล่านั้นไม่สามารถซื้อสินค้ากับประเทศอื่นๆ ได้ หรือการเพิ่มภาษีสำหรับการนำเข้าจากต่างประเทศ เป็นต้น (Taillard, 2018)

กล่าวโดยสรุปแล้ว ลักษณะรูปแบบของการทำสงครามแบบดั้งเดิมมาสู่การทำสงครามในลักษณะของการทำสงครามสมัยใหม่ (Modern Warfare) มีการเอาปัจจัยนอกเหนือจากการทำสงครามแบบเดิม เช่น การใช้เครื่องมือทางเศรษฐกิจโดยใช้ความได้เปรียบเชิงเปรียบเทียบมาใช้ต่อประเทศเป้าหมายในการต่อรองหรือการใช้ข้อมูลข่าวสารมาเป็นส่วนหนึ่งในการทำสงคราม หรือสงครามข่าวสาร เพราะการทำสงครามแบบเดิมใช้แต่เพียงความรุนแรงหรือกองกำลังทางการทหารเข้าโจมตี ด้วยเหตุนี้การทำสงครามแบบเดิมนั้นมีต้นทุนที่สูงรวมไปถึงความต้องการลดความสูญเสียของประชากรโดยใช้เหตุ โดยเฉพาะในยุคของโลกาภิวัตน์ ดังนั้น การทำสงครามทางเศรษฐกิจแสดงให้เห็นถึงการใช้นโยบายเศรษฐกิจระหว่างประเทศหรือนโยบายทางการเงิน สำหรับแรงกดดันจากปัจจัยที่นำเข้ามาเกี่ยวข้องกับประเทศเป้าหมายในการนำเครื่องมือหรือรูปแบบมาตรการดังกล่าวต่อการผสมผสานการทำสงคราม แต่ ณ ที่นี้ ผู้เขียนจะกล่าวถึง “การคว่ำบาตร” ทางเศรษฐกิจเป็นหลักสำคัญในการศึกษา โดยจะได้เห็นในรายละเอียดต่อไปในกรณีของสงครามยูเครนและรัสเซีย

3. กรอบแนวคิดสงครามแบบดั้งเดิมสู่การทำสงครามทางเศรษฐกิจ แนวคิดทางเศรษฐกิจและการคว่ำบาตรทางเศรษฐกิจ

กรอบในการศึกษาเบื้องต้นของบทความนี้ เป็นในเรื่องของการศึกษาโดยใช้แนวคิดเศรษฐกิจการเมืองระหว่างประเทศ ตามที่ได้กล่าวไว้ข้างต้นถึงแนวทางการศึกษาดังกล่าว ทั้งนี้

เพื่อเป็นภาพสะท้อนของ “เครื่องมือ” ที่ใช้ในการคว่ำบาตรระหว่างประเทศ และเพื่อให้เห็นแนวทางจากการศึกษาเบื้องต้นจากการทำสงครามแบบดั้งเดิม (หมายถึง การทำสงครามแบบเชิงบุกรุกพื้นที่ และการใช้อาวุธสงคราม) สู่การทำสงครามทางเศรษฐกิจ (การใช้มาตรการคว่ำบาตร) รวมไปถึงแนวคิดทางเศรษฐกิจในปัจจุบัน “แบบเสรีนิยม” และการคว่ำบาตรทางเศรษฐกิจเป็นกรอบในการวิเคราะห์เพื่อทำความเข้าใจในศตวรรษที่ 21 ในกรณีสงครามยูเครนและรัสเซีย โดยแสดงให้เห็นว่ามีความแตกต่างอย่างไร ต่อความเปลี่ยนแปลงดังกล่าว เพราะอันเนื่องมาจากวิวัฒนาการด้านสงครามแบบดั้งเดิมจากการเปลี่ยนผ่านไปสู่การทำสงครามทางเศรษฐกิจ เป็นการเปลี่ยนผ่านของพลวัตพัฒนาการของสังคม โดยแสดงให้เห็นถึงแนวทางเศรษฐกิจและสงครามในสถานะของความเป็นสมัยใหม่ โดยที่ต้นทุนจากการทำสงครามดังกล่าวนั้นมีสูงมากเมื่อเทียบกับการทำสงครามแบบดั้งเดิม ในส่วนนี้เป็นการอธิบายทั้งสาม ประเด็น โดยที่ได้อธิบายไว้ข้างต้น เพื่อเป็นกรอบและแนวทางการศึกษาเบื้องต้น

ประเด็นแรก สงครามแบบดั้งเดิม (หรือสงครามตามแบบที่ผู้เขียนได้กล่าวไว้ข้างต้น) ในที่นี้ผู้เขียนหมายถึง การทำสงครามที่ใช้กำลังพลอย่างมหาศาลในการบุกยึดดินแดนหรือการโจมตีดินแดนโดยรอบนอกอาณาบริเวณของรัฐ การใช้อาวุธในการทำสงคราม ซึ่งถือว่ามีความร้ายแรงทางกายภาพต่อมนุษย์ด้วยกัน ด้วยเหตุนี้ “จุดเริ่มต้นของสงคราม” จะเป็นในประเด็นรูปแบบใดก็ตาม แต่การทำสงครามแบบดั้งเดิมเหล่านี้กลับมีประสิทธิภาพอย่างมากต่อการโจมตีของแต่ละฝ่าย โดยการใช้อาวุธสมัยใหม่ เช่น ดาบ ปืน และมีด ในการป้องกันตัวหรือโจมตีฝ่ายตรงข้าม แต่ทั้งนี้ในรูปแบบสงครามนั้นในสถานะของความเป็นสมัยใหม่อาจมีใช้เรื่องระหว่างรัฐหรือประเทศ แต่มีผลกระทบต่อโครงสร้างทางสังคม เช่น ด้านความมั่นคง ด้านการผลิต ด้านการเงิน และด้านความรู้ (O'Brien & Williams, 2010) และผลกระทบระหว่างประเทศต่อความสัมพันธ์ดังกล่าว จากผลกระทบหรือรูปแบบของการทำสงครามเบื้องต้นนำมาสู่การทำสงครามทางเศรษฐกิจหรือการคว่ำบาตรต่อประเทศคู่ค้า (ประเทศพัฒนาแล้ว/บริษัทขนาดใหญ่ มีอิทธิพลต่อประเทศกำลังพัฒนาหรือประเทศที่เข้าไปลงทุนอย่างมหาศาล และสามารถครอบงำกิจกรรมทางเศรษฐกิจได้หรือมีผลกระทบจากนโยบายของบริษัทแม่) ในลักษณะเบื้องต้นที่ผู้เขียนกล่าวมา แสดงให้เห็นถึง “ผลกระทบ” ต่อประเทศที่มีได้เข้าร่วมหรืออยู่นอกเหนืออาณาบริเวณ อย่างไรก็ตาม สำหรับสงครามแบบดั้งเดิมดังที่ได้ยกตัวอย่างมาก็มิได้หลุดพ้นหรือรอดไปจากปัจจัยทางเศรษฐกิจอยู่ดี ด้วยเหตุนี้จึงเป็นการเปลี่ยนผ่านปฏิเสธมิได้ว่ารูปแบบการทำสงครามทางการทหารยังมีความจำเป็น แต่ทั้งนี้ ความจำเป็นดังกล่าวในโลกสมัยใหม่ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจได้เข้ามาเกี่ยวข้องผนวกกับปัจจัยทางการทหารด้วยเช่นกัน

ทั้งนี้ รูปแบบดังกล่าวอาจมีบริบทที่แตกต่างกัน “จากทางกายภาพนำมาสู่จินตภาพ” หรือการใช้นโยบายระหว่างประเทศและการใช้อำนาจในทางเศรษฐกิจต่อประเทศคู่ค้าเบื้องต้น เพื่อต่อรองหรือการโจมตีระบบเศรษฐกิจของประเทศคู่ค้า ในแง่การทำสงครามแบบดั้งเดิมนั้น เราอาจเห็นถึงความเสียหายทางกายภาพที่มีผลต่อการสูญเสียชีวิตของทหารในสงคราม หรือการใช้อาวุธ เช่น ปืน ในการยิงฝ่ายตรงข้าม หรือการใช้อาวุธนิวเคลียร์ในการกวาดล้าง หรือการใช้อาวุธดังกล่าวเพื่อต่อรอง แต่การทำสงครามทางเศรษฐกิจมีบริบทแตกต่างกันออกไป รวมถึงความเสียหายที่แตกต่างกัน ถึงแม้ในระดับความรุนแรง การทำสงครามแบบดั้งเดิม จะมีความรุนแรงกว่าการทำสงครามทางเศรษฐกิจทั้งในแง่จินตภาพและกายภาพ แต่การทำสงครามทางเศรษฐกิจกลับมีเครื่องมือหรือมาตรการที่แตกต่างจากอาวุธปืนหรือมีด แต่เป็นเรื่องของการดำเนินนโยบายระหว่างประเทศ (นโยบายทางการเงินและนโยบายทางเศรษฐกิจ) เครื่องมือของระบบการเงินระหว่างประเทศ การใช้ข้อจำกัดทางภูมิรัฐศาสตร์การเมือง ในกรณีของบริษัทข้ามชาติมักเป็นเรื่องของการยกเลิกกิจการหรือยุติกิจกรรมทางเศรษฐกิจ ฯลฯ แต่สำหรับประชาคมโลกมักเป็นในกรณีของความช่วยเหลือหรือการสนับสนุนทางการเงิน ต่อยูเครน (โดยมักเป็นประเด็นในด้านมนุษยธรรม)

บริบทของการทำสงครามทางเศรษฐกิจมักเป็นในแง่ของผลประโยชน์ระหว่างประเทศ หรือความขัดแย้งระหว่างประเทศ ทั้งนี้ ในกรณีของสงครามยูเครนและรัสเซีย เป็นในแง่ของความขัดแย้งทั้ง “ผลประโยชน์ระหว่างประเทศ” และ “ความขัดแย้งระหว่างประเทศ” ในกรณีดังกล่าวจะเป็นกรอบในการศึกษาถึงเครื่องมือหรือมาตรการต่อการคว่ำบาตรทางเศรษฐกิจ หรือการทำสงครามทางเศรษฐกิจของบรรดาประเทศมหาอำนาจ (ตัวแสดงที่เป็นรัฐ) รวมไปถึงผลประโยชน์ในการใช้ทรัพยากรอย่างน้ำมันหรือก๊าซธรรมชาติที่มีต่อยุโรป และบริษัทข้ามชาติ มีผลประโยชน์ในประเทศรัสเซียและการแสดงจุดยืนในสงครามครั้งนี้ และปฏิกิริยาของประชาคมโลกที่มีต่อรัสเซีย (ตัวแสดงที่ไม่ใช่รัฐ) ซึ่งถือว่าเป็นเรื่องที่มีความสนใจอย่างมาก ต่อการทำสงครามหรือความขัดแย้งในครั้งนี้ เพราะอันเนื่องมาจากความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี การสื่อสาร ส่งผลให้ข่าวสารข้อมูลแลกเปลี่ยนอย่างรวดเร็วในระดับโลก จากกรอบแนวคิดเบื้องต้นแสดงให้เห็นถึงการทำสงครามแบบดั้งเดิมสู่การทำสงครามทางเศรษฐกิจนั้นได้ เปลี่ยนแปลงบริบททางสังคมไปอย่างมหาศาล ทั้งในระดับปัจเจก (การตระหนักถึงสงคราม) และระดับโลก (ปฏิกิริยาในบริษัทข้ามชาติรวมถึงความขัดแย้งระหว่างประเทศ)

ประเด็นที่สอง แนวคิดทางเศรษฐกิจ ถือว่ามีความสำคัญอย่างมากสำหรับการอธิบาย ต่อสงครามในครั้งนี้ “เศรษฐกิจแบบเสรีนิยม” ภายใต้เงื่อนไขแบบเดียวกันของการพัฒนาแบบเศรษฐกิจเสรีนิยมไปในทิศทางแบบเดียวกัน คือ การเปิดเสรีทางการค้า การเคลื่อนย้ายทุน แรงงานและเทคโนโลยี โดยให้กลไกระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมโลกดำเนินการอย่างอิสระ

โดยจุดประสงค์ของหลักแนวคิดดังกล่าว คือ การส่งเสริมการลงทุนทั้ง “ภาคการผลิต” และ “ภาคการเงิน” ให้มีความสะดวกต่อกลไกและการบริโภคแบบเสรีมากขึ้น และการพัฒนาความเป็นประชาธิปไตยเพื่อการสร้างเงื่อนไขของระบบเศรษฐกิจแบบเสรีนิยมหรือการที่รัฐไม่แทรกแซงกลไกตลาด และเพื่อกำหนดนโยบายให้สอดคล้องกับทุนที่จะเคลื่อนย้ายเข้ามาในรัฐ การลดกฎเกณฑ์และการสร้างวินัยทางการคลังเพื่อรับรองทุน จากภาคการผลิตและภาคการเงินอย่างเสรี ในอีกด้านก็อาจมิได้คำนึงถึงความเปราะบางทางเศรษฐกิจในภาคการเงิน (อดินันท์ พรหมพันธุ์ใจ, 2556, น. 129) จากแนวคิดเบื้องต้นของระบบเศรษฐกิจแบบเสรีนิยมสะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญกับการเปิดการค้าเสรีเป็นหลัก ในขณะเดียวกัน คือการสร้างระบบประชาธิปไตยเพื่อมารองรับการดำเนินการของระบบเศรษฐกิจแบบเสรีนิยมและ “ระบบการเงิน” ดำเนินการไปโดยการเคลื่อนย้ายทุนปราศจากการแทรกแซงจากรัฐ และที่สำคัญรัฐมีหน้าที่ดูแลให้ระบบเศรษฐกิจเบื้องต้นดำเนินไปอย่างอิสระ ทั้งนี้ หากสะท้อนถึงการคว่ำบาตรดังกล่าว ระบบเศรษฐกิจแบบเสรีนิยมได้ถูกเชื่อมโยงกับระบบการค้าโลก หรือโลกาภิวัตน์ โดยแนวคิดเบื้องต้นนี้จะสะท้อนถึงการคว่ำบาตรทางเศรษฐกิจ หรือ “การดำเนินมาตรการลงโทษทางเศรษฐกิจ” ที่ขัดกับกลไกจากระบบตลาดแบบเสรีนิยม

ประเด็นที่สาม การคว่ำบาตรทางเศรษฐกิจหรือการดำเนินมาตรการลงโทษทางเศรษฐกิจ จากคำนิยามเบื้องต้นหมายถึง การดำเนินการทางการเมืองโดยอาศัยศักยภาพทางเศรษฐกิจเพื่อมาใช้โดยบรรลุเป้าหมายในทางการเมืองของลักษณะ “การบังคับ” หรือการลงโทษ สำหรับผู้ละเมิดกฎเกณฑ์แปรเปลี่ยนไปตามที่รัฐผู้ลงโทษพึงปรารถนา เปรียบเสมือนเครื่องมือหรือมาตรการโดยมิให้เกิดการละเมิดกฎสากลของผู้ละเมิดกฎเกณฑ์ ทั้งนี้ การคว่ำบาตรหรือมาตรการดังกล่าว สามารถเกิดขึ้นได้ในประเทศเพียงแห่งเดียว กลุ่มประเทศและภายใต้ความร่วมมือระหว่างประเทศ (Miyagawa, 1992, p. 6) ทั้งนี้ จากคำนิยามหรือความหมายเบื้องต้น บ่งบอกถึงการคว่ำบาตรระหว่างประเทศ หากประเทศใดละเมิดความเป็นสากลหรือกฎเกณฑ์บางอย่าง เครื่องมือดังกล่าวสามารถดำเนินการได้ (ผนวกกับการค้าเสรี ซึ่งการเสรี คือ กฎเกณฑ์ ที่พึงต้องปฏิบัติ)

โดยกรอบแนวคิดเบื้องต้น สามารถแบ่งการดำเนินมาตรการคว่ำบาตรหรือการลงโทษทางเศรษฐกิจในระหว่างปี ค.ศ. 1914-2006 เป็น 7 ประเภท ดังนี้ 1) การกดดันให้ประเทศหรือรัฐที่มีความขัดแย้งให้อนก้างลังทางการเมืองการทหารออกจากบริเวณที่มีข้อพิพาท 2) การลดทอนศักยภาพในทางการเมืองของประเทศหรือรัฐ 3) การขัดขวางในการพยายามพัฒนาอาวุธนิวเคลียร์ (อาวุธสงคราม) 4) ต้องการส่งเสริมให้ประเทศหรือรัฐเป็นประชาธิปไตยและมีการจัดการเลือกตั้ง 5)ต่อต้านการละเมิดสิทธิมนุษยชน 6)ต่อต้านการผลิตและค้ายาเสพติด และ 7)ต่อต้านขบวนการก่อการร้าย (Hufbauer et al., 2007, p. 91) จาก 7 ประเภทเบื้องต้น

สะท้อนให้เราเห็นถึงความสำคัญของการใช้มาตรการของแต่ละประเภทแตกต่างกันออกไปตามวัตถุประสงค์ต่อการดำเนินนโยบายระหว่างประเทศ ทั้งนี้ หากสังเกตทั้ง 7 ประเภท โดยส่วนใหญ่มักเป็นเรื่องของความมั่นคงระหว่างประเทศที่จะมีผลต่อระบบเศรษฐกิจแบบเสรีนิยม เพราะอันเนื่องมาจากการทำงานของระบบเศรษฐกิจแบบเสรีนิยมจะถูกขัดขวางจากปัจจัยภายนอก โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การขัดขวางการพัฒนาอาวุธนิวเคลียร์หรือการขัดขวางจากการละเมิดกฎเกณฑ์ของความเป็นสากล (หรือการทำสงคราม) ในทัศนะของผู้เขียน การคว่ำบาตรทางเศรษฐกิจ มีความสำคัญอย่างมากในการต่อรองระหว่างประเทศ เพื่อแสดงถึงศักยภาพทางการทหารเพื่อสะสมความมั่นคงหรือแสดงถึงอำนาจทางเศรษฐกิจ ทั้งนี้ ผลกระทบดังกล่าวจากการคว่ำบาตรนั้นก็เกินไปเพื่อเป้าหมายของการใช้ในแนวทางเดียวกันตามกฎสากลแบบเสรีนิยม

จากหลักการของคานียามและประเภทของการคว่ำบาตรทางเศรษฐกิจ ประเทศที่มีทรัพยากรทางเศรษฐกิจสูงหรือมีความมั่งคั่งต่อภาคการผลิตและภาคการเงิน มีอำนาจต่อรองอย่างมากเมื่อเปรียบเทียบกับประเทศกำลังพัฒนาโดยส่วนใหญ่ อย่างไรก็ตาม สิ่งที่ขาดไปมิได้ สำหรับข้อต่อรองระหว่างประเทศ คือ “กองกำลังทางทหาร” ซึ่งถือว่ายังมีความจำเป็นในการป้องกันหรือโจมตีในระดับประเทศ แต่อย่างไรก็ตาม ความจำเป็นในการทำสงครามในศตวรรษที่ 21 กลับมีข้อจำกัดหรือมีความชอบธรรมน้อยลง ไม่ว่าจะเป็นข้อจำกัดทางด้านเทคโนโลยีที่มีความแตกต่างกัน ภูมิรัฐศาสตร์ และการค้าระหว่างประเทศ เพราะหากประเทศใดประเทศหนึ่งประกาศสงครามหรือใช้แผนปฏิบัติการทางทหาร ย่อมมีต้นทุนสูงในการใช้งบประมาณและการสูญเสียกำลังพลโดยใช้เหตุ และภายหลังสิ้นสุดความขัดแย้ง กลับมีความจำเป็นต้องการฟื้นฟูระบบเศรษฐกิจอย่างเร่งด่วน ทั้งนี้ จากต้นทุนในการทำสงครามเบื้องต้นผนวกกับความก้าวหน้าของระบบเศรษฐกิจและเทคโนโลยี จากสงครามบนดินทางทะเล และอากาศ สงครามทางเศรษฐกิจโดยที่บรรดาประเทศมหาอำนาจทางเศรษฐกิจใช้นโยบายในด้านต่างๆ เพื่อออกมาบีบบังคับและกดดันให้กองกำลังทางการทหารจากรัสเซียออกจากพื้นที่ของยูเครน (บรรดามหาอำนาจเหล่านี้เป็นสถาบันหรือเป็นตัวแสดงที่เป็นรัฐ) แต่ทั้งนี้ อีกองค์ประกอบหนึ่งที่สำคัญ คือ การที่บรรดาบริษัทข้ามชาติ ได้ออกมาดำเนินการหรือแสดงจุดยืนในลักษณะแบบเดียวกันของ “รัฐระหว่างรัฐ” ต่างกันเพียงแค่บริษัท โดยบริษัทข้ามชาติ โดยเฉพาะบริษัทแม่ ได้ออกมามาตรการสำคัญคือ การยกเลิกกิจกรรมทางเศรษฐกิจและการปิดกิจการชั่วคราว ต่อสถานะสงครามในประเทศคู่ค้า (รัสเซีย) เพื่อกดดันให้รัสเซียหยุดการใช้กองกำลังทางการทหารเข้ามาในบริเวณดังกล่าวของยูเครนและในด้านมนุษยธรรมต่อชาวยูเครน และในอีกกรณีหนึ่ง คือ ปฏิบัติการของประชาคมโลกที่มีต่อสถานะสงครามในครั้งนี้ เช่น การบริจาคเงินในการช่วยเหลือด้านมนุษยธรรม เป็นต้น จากกรอบแนวคิด

ดังกล่าว ในการคว่ำบาตรทางเศรษฐกิจและความช่วยเหลือสะท้อนถึงบริบทของอำนาจระหว่างประเทศที่แปรเปลี่ยนไปตลอดในช่วงระยะเวลาของประวัติศาสตร์หรือเหตุการณ์บางอย่าง อันเป็นเงื่อนไขต่อการเปลี่ยนแปลงในครั้งนี้

จากกรอบแนวคิดทั้งสามเบื้องต้น ไม่ว่าจะเป็นจากสงครามแบบดั้งเดิมสู่สงครามเชิงเศรษฐกิจ แนวคิดทางเศรษฐกิจ และการคว่ำบาตร สะท้อนให้เห็นถึงความเปลี่ยนแปลงของสังคมและพัฒนาการทางเศรษฐกิจที่แปรเปลี่ยนไปตามยุคสมัย โดยเฉพาะอย่างยิ่งความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีที่มีความสำคัญต่อการสื่อสารหรือการแลกเปลี่ยนข้อมูลทั้งในระดับปัจเจก องค์กร และระดับประเทศ นอกจากนี้ ทั้งสามแนวคิดดังกล่าวจะเป็นกรอบแนวคิดที่สำคัญต่อการทำความเข้าใจ ในกรณีของสงครามยูเครนและรัสเซีย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเด็นมาตรการคว่ำบาตรด้านเศรษฐกิจ

ทั้งนี้ นอกจากกรอบความคิดของสงครามแบบดั้งเดิมสู่การต่อสู้ทางเศรษฐกิจ หรือแม้กระทั่งการคว่ำบาตรทางเศรษฐกิจในแต่ละประเทศที่ผู้เขียนได้กล่าวไว้ เป็นภาพสะท้อนที่ชัดเจนต่อการทำสงคราม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเด็นทางเศรษฐกิจ ทั้งนี้ ย่อมมีองค์ประกอบที่สำคัญอีกอย่าง คือ ตัวแสดงที่เป็นรัฐ อันได้แก่ “มหาอำนาจ” และตัวแสดงที่ไม่ใช่รัฐ อันได้แก่ บริษัทข้ามชาติ และประชาคมโลก

คำนิยามของตัวแสดงที่เป็นรัฐ กล่าวคือ ชาติ (State) หรือรัฐชาติ (Nation State) เป็นลักษณะขององค์ประกอบหนึ่งของตัวแสดงที่มีบทบาทต่อระบบความสัมพันธ์ระหว่างประเทศนับตั้งแต่อดีต หรือกล่าวได้ว่าเป็นกลุ่มสถาบันทางการเมืองที่รับผิดชอบต่อการกำหนดนโยบาย จนนำไปสู่การปฏิบัติใช้ทั้งในทาง “กฎหมาย” โดยสถาบันที่สำคัญ คือ รัฐบาล ในรูปแบบการปกครองของประธานาธิบดี นายกรัฐมนตรี คณะรัฐมนตรี และประกอบด้วย กองทัพ กิจการของตำรวจ ระบบราชการสำหรับขับเคลื่อนความเป็นรัฐ นิติบัญญัติ และตุลาการ (Kesselman & Krieger, 2006)

ตัวแสดงที่ไม่ใช่รัฐ เป็นองค์ประกอบที่มีความแตกต่างจากตัวแสดงที่เป็นรัฐอย่างมาก ถึงแม้ว่าตัวแสดงที่เป็นรัฐอาจมีอำนาจในการปกครองหรือนำมาซึ่งความชอบธรรมอย่างใดก็ตาม ตัวแสดงที่ไม่ใช่รัฐ อาจมีอำนาจหรือเงื่อนไขที่ทำให้ตัวแสดงที่เป็นรัฐดังกล่าวต้องเข้าร่วมหรือได้รับอิทธิพลไม่มากนักน้อย (ไม่ว่าจะเป็นอิทธิพลในการปกครองหรือการครอบงำทางเศรษฐกิจ) โดยประเภทของตัวแสดงที่ไม่ใช่รัฐ (Valaskakis, 2000) มีดังนี้

(1) กลุ่มบริษัทข้ามชาติขนาดใหญ่ (The Large Multinational Corporations Group) ส่งผลอิทธิพลสำหรับการจัดการปกครองระดับรัฐชาติ อาทิ การอุดหนุนในการเลือกตั้งของระบบประชาธิปไตยรวมไปถึงการเจรจาและการต่อรองระหว่างประเทศ

(2) กลุ่มผลประโยชน์ที่มีกองกำลังเป็นของตนเอง (The Militant Special Interest Groups) ได้แก่ องค์กรทางศาสนา สมาคมลับ และกลุ่มก่อดันกลุ่มอื่นๆ ในแต่ละประเทศหรือระหว่างประเทศ ยังรวมไปถึงกลุ่มนอกกฎหมาย เป็นต้น

(3) กลุ่มเอ็นจีโอ (Non-governmental Organization: NGO) ตัวอย่างที่แสดงได้ชัดเจน คือ กลุ่มภาคประชาสังคม รวมไปถึงการเคลื่อนไหวบนท้องถนนและการสื่อสารบนโลกออนไลน์ กลุ่มข้างต้นมีความสัมพันธ์และมีอิทธิพลต่อความชอบธรรม

(4) กลุ่มองค์การระหว่างรัฐ (Intergovernmental Organization) เช่น กองทุนการเงินระหว่างประเทศ (International Monetary Fund) ธนาคารโลก (World Bank) องค์การการค้าโลก (World Trade Organization: WTO) องค์การเพื่อความร่วมมือและการพัฒนาทางเศรษฐกิจ (Organization for Economic Co-operation and Development: OECD) และองค์การสหประชาชาติ (United Nations: UN) องค์การดังกล่าวได้ถูกจัดตั้งขึ้นระหว่างประเทศที่มีอิทธิพลกับกลุ่มประเทศต่างๆ เป็นต้น

จากทั้งตัวแสดงที่ไม่ใช่รัฐ (มหาอำนาจ) และตัวแสดงที่เป็นรัฐ (บริษัทข้ามชาติ ประชาคมโลก) ล้วนมีความแตกต่างและความสอดคล้องที่มีได้เหมือนกัน แต่เป็นลักษณะของการพึ่งพาอาศัยกันและกัน ดังที่เห็นได้ในปัจจุบันนับตั้งแต่ปี ค.ศ. 2000 เป็นต้นมา อย่างไรก็ตาม ตัวแสดงดังกล่าวกลับมีพลวัตและความหลากหลายเคลื่อนที่ตลอดเวลาไม่หยุดนิ่งแปรเปลี่ยนในแนวทางที่ทำให้สังคมมนุษย์ดีขึ้น หรือในขณะเดียวกันกลับนำไปสู่บริบทของสงครามทางเศรษฐกิจกลับทำให้แย่ลง ในกรณีของสงครามยูเครน-รัสเซีย กล่าวได้ว่า ด้วยผลกระทบและความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีทำให้บรรดาตัวแสดงที่ไม่ใช่รัฐต้องปรับตัวหรือในขณะเดียวกันกลับออกมาแสดงในลักษณะของการต่อต้าน อย่างเช่นการยุติกิจการภายในประเทศที่มีความขัดแย้ง (ซึ่งก็ได้รับแรงกดดันมาจากผู้คนในสังคมของประเทศหรือมหาอำนาจ) หรือบรรดาประชาคมโลก ซึ่งกล่าวได้ว่า แสดงออกมาในลักษณะของการต่อต้านภัยคุกคามในรูปแบบใหม่อย่างที่ได้กล่าวไว้ข้างต้น (การต่อต้านของประชาคมโลกอาจมิได้ส่งผลกระทบเท่าที่ควร อย่างไรก็ตาม การต่อต้านต่อสงครามกลับสะท้อนให้เห็นว่าบรรดาประชาคมโลกมิได้เหมือนเดิมหรือมีความต้องการสงครามอีกต่อไป ความไม่ต้องการเหล่านี้ คือความไม่ต้องการให้สงครามมาทำลายด้านการค้าและระบบเศรษฐกิจ) เพราะอันเนื่องมาจากผลกระทบเหล่านี้ส่งผลต่อวิถีการดำเนินชีวิตและความต้องการความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นของผู้คนในสังคม หรือในกรณีของตัวแสดงที่เป็นรัฐ กล่าวได้ว่ามีผลกระทบต่อการค้าระหว่างประเทศหรือการขยายอำนาจเหนือดินแดนผ่านการทหารและการค้า (ทั้งในแง่ของการตั้งอาชุรไกล์ดินแดนศัตรู) ทั้งนี้ บริบทของประวัติศาสตร์และการเมืองระหว่างประเทศก็มีส่วนที่เกี่ยวข้อง ตามตัวแสดงที่เป็นรัฐกลับแสดงต่อต้านออกมาในรูปลักษณะของการคว่ำบาตร

ทางเศรษฐกิจ (กลุ่มประเทศมหาอำนาจ) ผ่านนโยบายทางการเงินและทางเศรษฐกิจ เพื่อตอบโต้จากแผนปฏิบัติการทางทหารของรัสเซีย ในขณะเดียวกัน การคว่ำบาตรต่อรัสเซีย เป็นสิ่งที่เห็นได้ชัดเจนจากกรอบแนวคิดที่ผู้เขียนนำมาเปรียบเทียบหรือเสนอแนะเบื้องต้น ต่อรูปแบบการคว่ำบาตรดังกล่าว ถึงแม้รูปแบบการคว่ำบาตรจะอยู่ในกรอบของเครื่องมือ ทางเศรษฐศาสตร์หรือกรอบการวิเคราะห์เศรษฐกิจการเมืองระหว่างประเทศ โดยเครื่องมือ หรือการแสดงการต่อต้านกลับสะท้อนให้เห็นถึงนโยบายการเงินและเศรษฐกิจ ที่จะมีผล ทั้งในระยะสั้นและระยะยาว ตัวแสดงที่เป็นรัฐอาจได้รับกระทบจากการค้าระหว่างประเทศ หรืออัตราเงินเฟ้อที่เพิ่มสูงขึ้น (ยึดโยงกับความชอบธรรมและการบริหาร) ในขณะเดียวกัน ตัวแสดงที่ไม่ใช่รัฐกลับแสดงออกผ่านความไม่แน่นอนของการดำเนินชีวิตที่ปราศจากสงคราม เมื่อเกิดภัยคุกคามทำให้วิถีชีวิตหรือ “ความกลัว” มีความไม่แน่นอนที่ทำให้วิถีชีวิตเดิม อาจเปลี่ยนแปลงไป สิ่งเหล่านี้แสดงออกผ่านความคิดเห็นบนสื่อสังคมออนไลน์ หรือกรณี ของบริษัทข้ามชาติยุติกิจการภายใน อันด้วยเหตุผลทาง “มนุษยธรรม” และความต้องการ ช่วยเหลือจากประชาคมโลกต่อบรรดาผู้ที่ได้รับประสบจากสงครามในยูเครน เช่น การบริโภค เงินหรือการใช้เทคโนโลยีทางการค้า (การจองที่พักในยูเครนแต่ไม่ได้เข้าพัก) และแรงกดดัน ต่อบริษัทแม่จากกลุ่มผู้บริโภค สะท้อนให้เห็นถึงความต้องการของผู้บริโภคที่ต้องการให้ หยุดดำเนินกิจการ (เพราะเปรียบเสมือนการสนับสนุนทางอ้อมของบริษัทหากไม่ยุติกิจกรรม ทางเศรษฐกิจ) ต่อขนาดของตลาดภายในประเทศที่มีความขัดแย้ง อาจทำให้กิจการของบริษัท ประสบปัญหา

4. เครื่องมือแห่งอำนาจทางเศรษฐกิจ: การคว่ำบาตรในกลุ่มประเทศมหาอำนาจจาก ตัวแสดงที่เป็นรัฐ กรณี สงครามยูเครน-รัสเซีย

เมื่อวันที่ 21 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 2022 ประธานาธิบดี วลาดีมีร์ ปูติน (Vladimir Putin) ได้ให้การรับรอง 2 พื้นที่สำคัญในดินแดนทางตะวันออกของยูเครน โดยให้การรับรองความเป็นรัฐเอกราช ได้แก่ เมืองโดเนตสค์และเมืองลูฮันสค์ จากการรับรองสองเมืองเบื้องต้นส่งผลให้ สัญญาซื้อขายน้ำมันดิบล่วงหน้าโดยอ้างอิงจากน้ำมันดิบเบรนท์ ปรับระดับรอบสูงสุดในรอบ 7 ปี ไปอยู่ที่ราคา 98 ดอลลาร์สหรัฐ ภายหลังจากการรองรับสถานะรัฐเอกราชของดินแดน ในยูเครน อันเนื่องมาจากการที่รัสเซียเป็นประเทศส่งออกน้ำมันดิบรายใหญ่เป็นอันดับ 2 ของโลก รองจากซาอุดีอาระเบีย และเป็นประเทศผู้ผลิตก๊าซธรรมชาติมากที่สุดในโลก (บีบีซีไทย, 2565) ด้วยเหตุนี้ ในสภาวะสงครามดังกล่าวกลับส่งผลกระทบต่อราคาเป็นน้ำมันดิบ เป็นอย่างมาก เพราะเมื่อเทียบกับบริบทในปัจจุบันกับการใช้น้ำมันเป็นพลังหลักในการดำเนิน

กิจกรรมทางเศรษฐกิจและการใช้ในชีวิตประจำวันของคนทั่วไป อันเนื่องด้วยระบบการค้าโลก ได้ถูกเชื่อมโยงเปรียบเสมือนใยแมงมุมมากกว่าในอดีตที่ผ่านมา เนื่องจากผลกระทบสัญญาณการซื้อขายล่วงหน้าส่งผลต่อราคาน้ำมันดิบทำให้ยุโรปได้รับผลกระทบไปด้วย เหตุความตึงเครียดระหว่างประเทศที่ส่งสัญญาณการใช้แผนปฏิบัติการทางทหาร

ภายหลังจากรัสเซียเริ่มใช้แผนปฏิบัติการทางทหารในยูเครน เมื่อวันที่ 24 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 2022 นายกรัฐมนตรีของอังกฤษ บอริส จอห์นสัน (Boris Johnson) ได้ประกาศว่าทางอังกฤษจะดำเนินการ “ความช่วยเหลือทางทหาร” ให้แก่ยูเครน และจะดำเนินการคว่ำบาตรทางรัสเซียอย่างหนัก (การบีบบังคับจากรัฐ) โดยจะดำเนินการระงับทรัพย์สินธนาคารของรัสเซียในอังกฤษ จำนวน 5 แห่ง และผลจากการใช้มาตรการระงับทรัพย์สิน ทำให้ทรัพย์สินของมหาเศรษฐีรัสเซียจำนวน 3 คน ถูกระงับ นอกเหนือจากนั้นอังกฤษมีนโยบายการแบล็คลิสต์ (Blacklist) ต่อบุคคลและนิติบุคคลที่มีชื่อเสียงอีก 27 คน กล่าวโดยรวมแล้ว จำนวนผู้ที่ได้รับผลกระทบเป็นจำนวน 555 บุคคล และหน่วยงานที่ได้รับผลกระทบ 52 หน่วยงานจากการที่ทางอังกฤษได้ระงับทรัพย์สินและใช้มาตรการดังกล่าว (Parkinson, 2022) ต่อมาเลขาธิการองค์การสนธิสัญญาแอตแลนติกเหนือ (North Atlantic Treaty Organisation: NATO) ชื่อว่า เย็นส์ สโตลเตินเบิร์ก (Jens Stoltenberg) ได้กล่าวประณามต่อทางรัสเซียว่า “ผมขอประณามอย่างยิ่งต่อการโจมตียูเครนโดยไม่ยั้งคิดและปราศจากการยั่วยุของรัสเซีย (อาจกล่าวได้ว่าเป็นการปราศจากต่อภัยคุกคามจากยูเครน) ซึ่งทำให้ชีวิตของพลเรือนนับไม่ถ้วนต้องอยู่ในความเสี่ยง เป็นอีกครั้งที่แม้จะมีคำเตือนซ้ำแล้วซ้ำเล่าและความพยายามอย่างไม่รู้จักเหน็ดเหนื่อยในการมีส่วนร่วมทางการทูตของพวกเขา แต่รัสเซียก็ได้เลือกเส้นทางของการรุกรานต่อรัฐอธิปไตยและอิสระ” (The Standard, 2565) และทางประธานาธิบดี โจ ไบเดน (Joe Biden) ได้กล่าวประณามการโจมตีแผนปฏิบัติการทางการทหารดังกล่าวว่า จากการใช้กำลังทางการทหารของรัสเซียในดินแดนของยูเครน โดยปราศจากการยั่วยุจากยูเครน ไม่ยุติธรรมสำหรับการใช้แผนปฏิบัติการทางการทหารดังกล่าว ต่อมาประธานาธิบดียูเครน โวลอดิมีร์ เซเลนสกี (Volodymyr Zelenskyy) ได้ขอให้ทางประธานาธิบดี โจ ไบเดน เรียกร้องให้บรรดาผู้นำของโลกแสดงจุดยืนออกมาอย่างชัดเจนต่อการรุกราน (จากทางรัสเซีย) ของประธานาธิบดี วลาดิมีร์ ปูติน (สूरिय คีลาวงษ์, 2565) ในขณะเดียวกัน ทางการรัสเซียคำนวณการประณามของสหประชาชาติในการบุกยูเครน ณ วันที่ 26 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 2022 โดยทางรัสเซียเป็นสมาชิกถาวรของคณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติ ได้ใช้สิทธิ์ยับยั้งหรือวีโต้ (Veto) ต่อการประณามรัสเซียในการทำสงครามต่อยูเครน (workpointTODAY, 2565)

ในอีกประเด็นหนึ่งที่สำคัญที่มีอาจจะเลยได้คือ ในแง่ความมั่นคงทางการเมืองและบริบททางประวัติศาสตร์ของรัสเซีย ในด้านของ “ความมั่นคง” ในอดีตได้มีการเจรจาความมั่นคงเกิดขึ้น ณ ยุโรป โดยทางรัสเซียได้มีการส่งข้อเรียกร้องไปยังยุโรปตะวันตก คือการออกข้อเรียกร้องโดยมี 3 ข้อเรียกร้องสำคัญ ได้แก่ หนึ่ง ต้องไม่มีการเสนอการขยายของประเทศสมาชิกนาโต สอง ให้ทางสหรัฐอเมริกา ไม่นำเอาระบบอาวุธ หรือ โครงสร้างพื้นฐานทางของกลาโหมเชิงรุกนำมาติดตั้งในยุโรปตะวันตก (สมัยสงครามเย็น) สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นการสร้างความกังวลต่อรัสเซียเป็นอย่างมาก และ สาม ให้สหรัฐอเมริกาดำเนินการถอนโครงสร้างระบบอาวุธ ยุทธโปกรณ์ทางกลาโหม เพราะได้มีการติดตั้งของนาโตหลังปี ค.ศ. 1997 แต่ข้อเรียกร้องเหล่านี้กลับเป็นไปไม่ได้ในทางการเมือง นอกจากนี้ จากคำพูดของประธานาธิบดี วลาดิมีร์ ปูติน หลังจากการให้ลงนามรับรองเอกราช 2 ดินแดนที่ได้กล่าวไว้ข้างต้น ได้กล่าวว่า “ยูเครนในปัจจุบัน คือโครงสร้างยุคสมัยใหม่ที่เชื่อมโยงกับรัสเซียอย่างแยกไม่ออก ยูเครนเป็นมรดกดินแดนทางประวัติศาสตร์ของรัสเซีย และหลังการล่มสลายของสหภาพโซเวียตยูเครนได้ถูกใช้โดยชาติตะวันตกเพื่อจำกัดรัสเซีย” นอกจากนี้ ประวัติศาสตร์ของรัสเซีย โดยเริ่มต้นที่การก่อตั้งรัฐแห่งเคียฟ ก่อนจะถูกชาวทาทาร์ทำลายในศตวรรษที่ 13 ถึงแม้กระนั้นทางรัสเซียถือว่ากรุงเคียฟ เป็นแหล่งกำเนิดของรัฐอื่นๆ ตามมา รวมไปถึงชาติพันธุ์โดยเป็นชาวสลาฟด้วยเช่นกัน (มติชนออนไลน์, 2565) สิ่งเหล่านี้สะท้อนออกมาจากความเป็นรัฐอย่างชัดเจน เพราะความเป็นรัฐหรือความเข้าใจโดยทั่วไปคือการมีความมั่นคงทางการเมือง

โดยเบื้องหลังทางประวัติศาสตร์และความมั่นคงของรัสเซียที่ดำเนินรอยมาต่อการสะสมความขัดแย้งผ่านการหักล้างและอำนาจทางการเมืองทหาร แต่ในขณะเดียวกันสำหรับศตวรรษที่ 21 ความขัดแย้งดังกล่าวกลับทำให้เข้าสู่ “สงครามทางเศรษฐกิจ” จากการคว่ำบาตรของประเทศมหาอำนาจในเวลาต่อมา หรือการสะสมอาวุธในภายหลัง โดยผู้เขียนขอเสนอคำนิยามประโยคนี้นี้ว่า การทำสงครามผ่านอำนาจทางเศรษฐกิจภายใต้ระบบทุนนิยมสมัยใหม่ การเชื่อมโยงของระบบเศรษฐกิจในโลกผ่านระบบเศรษฐกิจเดียวกัน ถึงแม้ว่าการปกครองของประเทศจะเป็นรูปแบบใด ก็มีโอกาสหลุดจากการดำเนินการกิจกรรมทางเศรษฐกิจเช่นนี้มาตรการต่อการคว่ำบาตรทางเศรษฐกิจนั้นถือว่าเป็นส่วนสำคัญในการต่อรอง (เครื่องมือ) และการต่อสู้ทางการเมืองควบคู่กันไปด้วย ทั้งนี้ อาจกล่าวได้ว่า ตัวแสดงที่เป็นรัฐ ได้ผนวกนำปัจจัยทางเศรษฐกิจของประเทศหรือความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบ (Comparative Advantage) มาเป็นข้อต่อรองจากนโยบายทางการเงินและทางเศรษฐกิจสำหรับการคว่ำบาตร ซึ่งบ่งบอกถึงสถานะของประเทศมหาอำนาจต่างๆ ที่มีมิติในด้านประวัติศาสตร์และความมั่นคงทางการเมืองเข้ามาเกี่ยวข้อง โดยอาจตีความได้ว่า ประเด็นของ “การขยายกองกำลังทางการเมืองทหาร”

มีอิทธิพลต่อรัฐโดยรอบ รวมไปถึงการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจกลับมีความสำคัญมากขึ้นต่อการดำรงอยู่ของรัฐ ถึงแม้การขยายกองกำลังทางการทหารมีบทบาทลดลงต่อความชอบธรรมในการบุกยึดโจมตีสำหรับยุคปัจจุบัน แต่ถึงกระนั้นความจำเป็นต่อการมีกองกำลังทางการทหารก็มีความสำคัญเชิงยุทธศาสตร์รวมไปถึงความจำเป็นในการป้องกันประเทศสำหรับบริบทของประวัติศาสตร์และการเมืองส่งผลให้เกิดรูปแบบการคว่ำบาตรทางเศรษฐกิจในภายหลัง (ความตึงเครียดเหล่านี้ ความเป็นรัฐหรือตัวแสดงดังกล่าวกำลังสูญเสียสถานะทางอำนาจเดิมสำหรับรัสเซีย)

สำหรับประเด็นมาตรการคว่ำบาตรทางเศรษฐกิจโดยกลุ่มประเทศมหาอำนาจทางเศรษฐกิจ (สำหรับตัวแสดงที่เป็นรัฐ จากการใช้มาตรการคว่ำบาตร) ได้นำมาใช้ในการคว่ำบาตรกับทางรัสเซียต่อความรุนแรงที่เกิดขึ้นจากการใช้แผนปฏิบัติการทางทหาร สำหรับกลุ่มประเทศมหาอำนาจทางเศรษฐกิจอื่น นอกเหนือจากสหรัฐอเมริกา เช่น สหภาพยุโรป ออสเตรเลีย แคนาดา และญี่ปุ่น ได้มีการดำเนินนโยบายในการออกมาตรการต่อรัสเซีย ภายหลังจากที่มีการให้การรองรับดินแดนภายใต้การยึดครองของกลุ่มกบฏที่ฝักใฝ่รัสเซีย โดยทางประธานาธิบดี โจ ไบเดน ระบุว่า จะดำเนินการ “คว่ำบาตรต่อเงินกู้ของภาครัฐให้แก่รัสเซีย และรวมถึงการคว่ำบาตรสถาบันการเงินรายใหญ่ของรัสเซียในสหรัฐอเมริกา” และประธานาธิบดี โจ ไบเดน กล่าวต่ออีกว่า “รัสเซียจะไม่สามารถหาเงิน หรือระดมทุนจากโลกตะวันตกได้อีกต่อไป” (เจมส์ แลนเดล, 2565) เห็นได้ชัดว่าในเบื้องต้นทางสหรัฐอเมริกาจะเน้นไปที่ภาคการเงินของรัฐ (นโยบายที่มีความเกี่ยวข้องกับ “การเงิน”) โดยเป็นส่วนสำคัญสำหรับรัสเซียต่อการลงทุนในระยะยาวและการคว่ำบาตรต่อธนาคารของรัสเซีย ซึ่งเป็นส่วนสำคัญสำหรับการดำเนินการลงทุนของรัสเซียและภาคส่วนอื่นๆ ของระบบเศรษฐกิจ รวมไปถึงภาคเอกชน ทั้งจากการใช้นโยบายของรัฐ ซึ่งมีอำนาจในทางกฎหมายและการออกมาตรการ แสดงให้เห็นถึงความสำคัญต่อภาคการเงินเป็นหลัก เพราะเป็นแหล่งระดมทุนที่สำคัญสำหรับการลงทุนทางเศรษฐกิจ

สำหรับมาตรการหนึ่งที่สำคัญและถือได้ว่าเป็นสิ่งที่ได้รับนำมาจากการพิจารณา คือ การตัดรัสเซียออกจากระบบจ่ายเงินระหว่างประเทศ หรือระบบที่เรียกว่า เครื่องมือสื่อสารในโลกการเงินและหลักทรัพย์ระหว่างประเทศ (The Society for Worldwide Interbank Financial Telecommunication: SWIFT) ซึ่งเป็นระบบที่สถาบันทางการเงินหลายพันแห่งใน 200 ประเทศใช้ โดยหากตัดรัสเซียออกจากระบบนี้จะส่งผลให้ธนาคารของรัสเซียทำธุรกิจในต่างประเทศได้ยากมากขึ้น (เจมส์ แลนเดล, 2565) โดยล่าสุด ทางสหภาพยุโรปได้ดำเนินการถอนธนาคารของรัสเซียบางแห่งออกจาก SWIFT โดยเป็นการยกระดับการคว่ำบาตรต่อรัสเซียที่ใช้ปฏิบัติการทางการทหารในยูเครน โดยเป็นบทลงโทษที่รุนแรง

ในระยะยาวและจะส่งผลต่อการดำเนินธุรกิจของรัสเซีย และในกลุ่มประเทศในสหภาพยุโรป ซึ่งรวมไปถึง ฝรั่งเศส อิตาลี สเปน และกรีซ ได้กล่าวว่า “พวกเขาจะดำเนินการยกเลิกการให้รัสเซียใช้เครือข่ายการชำระเงินทั่วโลกของ SWIFT” เพื่อเพิ่มแรงกดดันจากสภาวะสงครามดังกล่าว ในด้านของไซปรัสและฮังการี จะให้การสนับสนุนมาตรการดังกล่าวตามมาภายหลัง (Bryant, 2022) จากการใช้มาตรการเบื้องต้นเหล่านี้ยังมีความชัดเจนต่อระบบการเงินอย่างมาก อันเนื่องมาจากความสำคัญต่อภาคการเงินที่จะมีผลต่อกิจกรรมทางเศรษฐกิจภายในประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเด็นในด้านเงินเพื่อ สิ่งเหล่านี้สอดคล้องกับ “การทำสงครามทางเศรษฐกิจ” จากตัวอย่างข้างต้น ตอกย้ำว่า “นโยบายการเงิน” มีประสิทธิภาพสำหรับการออกนโยบายเพื่อหนุนเสริมต่อแรง “กดดัน” หรือการยกระดับทางนโยบาย ในอีกด้านหนึ่งสังเกตได้ว่าสถาบันความเป็นรัฐเหล่านี้ จะมีได้ใช้กองกำลังทางการทหารโดยตรง แต่ใช้เครื่องมือทางเศรษฐศาสตร์ทางการเงินมาประยุกต์ใช้

มาตรการสำหรับการคว่ำบาตรจากนโยบายทางการเงินเหล่านี้สร้างผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจของรัสเซียเป็นอย่างมาก และจะส่งผลกระทบต่อค่าเงินของรัสเซียเอง ด้วยเช่นกัน โดยทางธนาคารกลางของรัสเซียได้เพิ่มอัตราดอกเบี้ยเป็นร้อยละ 20 อัตราดอกเบี้ยก่อนหน้านี้อยู่ที่ร้อยละ 9.5 เพื่อป้องกันความเสี่ยงจากค่าเงินรูเบิลต่อภาวะเงินเฟ้อที่จะเกิดขึ้นในอนาคต ในขณะเดียวกัน มีรายงานจากทางกระทรวงการคลังของรัสเซียโดยได้มีการเตรียมการขาย (Foreign Exchange: FX)⁴ และทางรัสเซียจะต้องขายได้มากถึงร้อยละ 80 เพื่อที่จะรักษาค่าเงินดังกล่าว หากจะนำมาเชื่อมโยงกับพาดหัวข่าวของธนาคารกลางของรัสเซียเพื่อระงับไม่ให้ค่าเงินรูเบิลไม่อ่อนค่า แสดงให้เห็นว่าทางรัสเซียนั้นได้มีความพยายามในการรักษาค่าเงินรูเบิล (Low, 2020) โดยสะท้อนถึงความมั่นคงของรัฐจากผลกระทบจากค่าเงิน อย่างไรก็ตาม ชี้ให้เห็นว่าทางรัสเซียได้มีการดำเนินมาตรการต่อความพยายามป้องกันค่าเงินจากผลกระทบการถอดธนาคารบางแห่งของรัสเซียออกจากระบบ SWIFT การคว่ำบาตรต่อธนาคารของรัสเซียในชาติตะวันตก เพื่อป้องกันมิให้ค่ารูเบิลเสียมูลค่ามากเกินไปกว่านี้ ในขณะเดียวกัน ค่าเงินรูเบิลลดลงเหลือ 119.50 รูเบิลต่อดอลลาร์สหรัฐ ซึ่งลดลงมากถึงร้อยละ 30 ธนาคารกลางของรัสเซียได้มีการออกมาตรการป้องกันในระยะต่อมา โดยจะปล่อยเงินสำรองของธนาคารท้องถิ่นจำนวน 733 พันล้านรูเบิล (เทียบเท่ากับ 8.87 พันล้านดอลลาร์สหรัฐ) เพื่อเสริมสภาพคล่องภายในประเทศ ในอีกด้านหนึ่งธนาคารกลางของรัสเซียจึงมีความกังวลต่อธนาคารท้องถิ่นภายในประเทศว่าจะถูกล้มละลาย ดังเห็นได้จากการที่ผู้คนในรัสเซีย ได้ทำการถอนเงินสดที่ตู้เอทีเอ็มในเมืองต่างๆ สะท้อนให้เห็น

⁴ FX คือ ตลาดซื้อขายอัตราแลกเปลี่ยน เปิด 24 ชั่วโมง

ถึงการขาดความเชื่อมั่นต่อมูลค่าเงินและความไม่แน่นอนทางเศรษฐกิจ (Turak, 2022) จากกรณีเบื้องต้นนี้แสดงให้เห็นว่ามาตรการคว่ำบาตรทางเศรษฐกิจส่งผลกระทบเป็นวงกว้างอย่างมากต่อรัสเซีย โดยเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับภาคธนาคาร (ภาคการเงิน) อาจตีความได้ว่าเป็นการพยายามโจมตีค่าเงินรูเบิลมิให้มีมูลค่าหรือขาดความน่าเชื่อถือทั้งในระยะสั้นและระยะยาว จากการดำเนินนโยบายดังกล่าวเป็นไปเพื่อยุติสงครามหรือภัยคุกคามทางการทหารที่จะส่งผลกระทบต่ออิทธิพลในยุโรปต่อความไม่แน่นอนของความมั่นคง แต่หากสังเกตการใช้มาตรการดังกล่าว มักเป็นในเรื่องของ “ระบบการเงิน” เป็นหลัก และผลกระทบดังกล่าวนี้ย่อมส่งผลกระทบต่อมหาเศรษฐีชาวรัสเซียและประชาชนในรัสเซีย จากความเข้าใจถึงมาตรการที่กระทำระหว่างรัฐหรือประเทศที่ส่งผลกระทบของตัวแสดงที่เป็นรัฐ และผลกระทบจากการคว่ำบาตรเหล่านี้ (ระหว่างประเทศหรือรัฐ) ส่งผลกระทบต่อตัวแสดงที่ไม่ใช่รัฐดังรายละเอียดต่อไปนี้

กลุ่มมหาเศรษฐีชาวรัสเซียหลายคน (ชนชั้นนำทางเศรษฐกิจ) สูญเสียความมั่งคั่งถึง 80,000 ล้านดอลลาร์สหรัฐ และจะยังส่งผลกระทบต่ออีกหลายบุคคล อันเนื่องมาจากมาตรการคว่ำบาตรทางเศรษฐกิจของพันธมิตรชาติตะวันตกและสหรัฐอเมริกา เพื่อกดดันให้กลุ่มมหาเศรษฐีสูญเสียความมั่งคั่งและต่อเนื่องยาวไปจนถึงประเด็นทางการเมืองภายในประเทศ ยกตัวอย่างเช่น เลโอนิด มิเคลสัน (Leonid Mikhelson) ซีอีโอของ Novatek บริษัทก๊าซของรัสเซีย โดยความมั่งคั่งลดลงเหลือ 10.5 พันล้านดอลลาร์สหรัฐ ส่งผลให้มูลค่าของบริษัทลดเหลือเพียง 22 พันล้านดอลลาร์สหรัฐ หรือ เกนนาดี ทิมเชนโก (Gennady Timchenko) ผู้บริหารควบคุม Volga Group มูลค่าลดลงจาก 22 พันล้านดอลลาร์สหรัฐ เหลือ 11 พันล้านดอลลาร์สหรัฐ และรายอื่นๆ เช่น อเล็กซี มอร์ดาชอฟ (Alexei Mordashov) เจ้าของเหมืองแร่ชาวรัสเซีย ได้ถูกสหภาพยุโรปคว่ำบาตร สูญเสียความมั่งคั่งถึง 5.6 พันล้านดอลลาร์สหรัฐ และจากรายงานของ Forbes มหาเศรษฐีอย่างน้อย 12 คนได้หลุดพ้นจากรายชื่อของมหาเศรษฐีของโลก (Frank, 2022) ในขณะเดียวกันคำให้การของ ประธานาธิบดีโจ ไบเดน ได้กล่าวว่าทางสหรัฐอเมริกา และชาติพันธมิตรกำลังดำเนินการยึดเรือสำราญอพาร์ตเมนต์หรู และเครื่องบินส่วนตัวของมหาเศรษฐีชาวรัสเซีย คำกล่าวนี้สอดคล้องกับกลุ่มผู้สังเกตการณ์ อุตสาหกรรม (Superyacht Group) ระบุว่าประมาณร้อยละ 7 ถึงร้อยละ 10 ของกองเรือ Superyacht ทั่วโลกเป็นของชาวรัสเซีย โดยจำนวนเรือสำราญลดลงเหลือ 10 จาก 19 ลำ ภายในปี ค.ศ. 2022 นี้ (Varley, 2020) จากกรณีเบื้องต้น การคว่ำบาตรต่อชนชั้นนำชาวรัสเซีย โดยเฉพาะกลุ่มคนรวย สะท้อนให้เห็นถึงการทำให้รัสเซียเป็นอัมพาตทางเศรษฐกิจโดยตรง อันเนื่องมาจากกลุ่มบริษัทที่โดนคว่ำบาตรนั้นสังเกตได้ว่าส่วนใหญ่เป็นกลุ่มบริษัทที่เกี่ยวข้องกับ “พลังงาน” เป็นหลัก (อย่างไรก็ตาม การคว่ำบาตรต่อรัฐ

โดยเฉพาะในประเด็นค่าเงินย่อมจะส่งผลกระทบต่อมูลค่าของบริษัท) ในขณะเดียวกันการยึดทรัพย์สินของชนชั้นนำชาวรัสเซียในกรณีนี้ จะส่งผลกระทบต่อกลุ่มคนรวย จนทำให้เกิดความรู้สึกไม่มั่นคงและส่งผลให้เกิดการเสียผลประโยชน์ระหว่างกลุ่มชนชั้นนำภายในประเทศ ในแง่หนึ่งถือว่าการยกระดับการคว่ำบาตรในระดับประเทศ (ตัวแสดงที่เป็นรัฐ) มาสู่ตัวปัจเจก (ตัวแสดงที่ไม่ใช่รัฐ) ทั้งนี้ โดยส่วนใหญ่มักเป็นการบีบบังคับในมาตรการคว่ำบาตรดังกล่าว

ในขณะเดียวกันผู้คนในรัสเซีย โดยเฉพาะประชาชนได้รับผลกระทบในส่วนนี้เช่นกัน จากมาตรการคว่ำบาตรทางเศรษฐกิจส่งผลให้ค่าเงินรูเบิลไม่มีความน่าเชื่อถือและสูญเสียเสถียรภาพในระยะยาว เกิดปัญหาสภาพคล่องตามมาอย่างเห็นได้ชัด มีการคาดการณ์ว่าบริษัทของรัสเซียอาจจะต้องมีการลดชั่วโมงการทำงาน และหยุดทำการผลิตอันเนื่องมาจากผลกระทบต่อมาตรการคว่ำบาตรทางเศรษฐกิจ นอกจากนี้ อาจส่งผลให้การออมเงินของประชาชนมีมูลค่าลดลงในภายหลัง ทำให้ชาวรัสเซียหลายคนต้องตกงาน เพราะบริษัทต่างๆ ไม่มีรายได้และมูลค่าเงินลดลง ด้วยเหตุนี้จากการที่รัสเซียถูกตัดขาดจากตลาดการเงินในชาติตะวันตกอย่างที่ได้กล่าวไว้ข้างต้น ในช่วงต้นปี ค.ศ. 2022 เงิน 1 ดอลลาร์สหรัฐ มีมูลค่าอยู่ที่ประมาณ 75 รูเบิล ส่วนเงิน 1 ยูโร มีมูลค่าประมาณ 80 รูเบิล และหลังจากการใช้แผนปฏิบัติการทางทหารของรัสเซียส่งผลให้อัตราแลกเปลี่ยนเงิน 1 ดอลลาร์ปรับตัวขึ้นประมาณ 113 รูเบิล และเงิน 1 ยูโร อยู่ที่ระดับ 127 รูเบิล (อนาสตาเซีย สโตกเนอี และไซมอน เฟรเซอร์, 2565) ถึงแม้ว่ารัสเซียจะถูกคว่ำบาตรทางเศรษฐกิจอย่างหนัก และส่งผลกระทบเป็นวงกว้าง ในขณะเดียวกันยูเครนได้รับผลกระทบจากการถูกโจมตีโดยแผนปฏิบัติการทางทหารจากรัสเซียด้วยเช่นกัน (รัฐที่ได้รับผลกระทบจากแผนปฏิบัติการทางทหาร)

อันเนื่องมาจากยูเครนและรัสเซียคือผู้ผลิตสินค้าเกษตรและอาหารรายใหญ่ของโลก ผลกระทบจากมาตรการคว่ำบาตรต่อราคาน้ำมันและก๊าซธรรมชาติส่งผลให้ราคาของปุ๋ยเพิ่มสูงขึ้นเนื่องจากต้นทุนการผลิตที่สูงขึ้น ความเคลื่อนไหวดังกล่าวที่เกิดขึ้นส่งผลให้ต้นทุนการเพาะปลูกของเกษตรกรสูงขึ้น ผลผลิตปริมาณลดลง หรืออาจทำให้ราคาอาหารเพิ่มสูงขึ้น ประกอบการพิจารณาของก๊าซธรรมชาติ เพราะต้องใช้ในการผลิตสารแอมโมเนีย (Ammonia: NH₃) สารนี้เป็นส่วนประกอบสำคัญในการผลิตปุ๋ยไนโตรเจน บริษัทยาราคต้องพึ่งพาก๊าซธรรมชาติปริมาณอย่างมหาศาลจากทางรัสเซียเพื่อทำการผลิตปุ๋ย (เอมมา ซิมป์สัน, 2565) สิ่งเหล่านี้สะท้อนให้เห็นว่าผลกระทบจากมาตรการคว่ำบาตรต่างๆ ส่งผลเป็นวงกว้างมิใช่เพียงแค่อูเครนและรัสเซีย แต่กลับส่งผลกระทบต่อผู้คนทั้งโลก โดยเฉพาะในด้านอาหารซึ่งมีความสำคัญต่อการบริโภค เนื่องจากราคาน้ำมันดิบ ราคาเกษตร ราคาอาหารที่มาเพิ่มต้นทุนจากการขนส่ง การผลิตที่เพิ่มสูงขึ้น และอาจตีความได้ว่าภาวะเงินเฟ้อจะตามมาด้วยในภายหลังผนวกกับผลกระทบจาก โควิด-19 ด้วยเช่นกัน

นอกจากนี้ การตอบโต้ของทางรัสเซียก็ตามมาเช่นกัน Gascade ผู้ดำเนินการด้านท่อส่งก๊าซธรรมชาติระบุว่า ทางรัสเซียได้ยุติการส่งก๊าซธรรมชาติจากรัสเซียไปยังตะวันตกผ่านเยอรมนี ตามช่องทางท่อส่งออกยามาลาจนถึงยุโรป โดยปริมาณการส่งก๊าซธรรมชาติดังกล่าว ประมาณ 17.5 ล้านกิโวลต์ต่อชั่วโมง (ณ ขณะที่ยังส่งก๊าซอยู่) โดยเป็นเวลา 10 ชั่วโมงก่อนที่จะหยุดการขนส่งดังกล่าว รัสเซียครอบคลุมความต้องการของสหภาพยุโรปทั้งหมดของก๊าซธรรมชาติประมาณร้อยละ 40 ของยุโรป โดยเส้นทางการส่งจากยามาลา-ยุโรป และคิดเป็นร้อยละ 15 ของอุปทานที่มุ่งไปทางตะวันตกของยุโรป (Natt W, 2565) ทั้งนี้ นอกจากความต้องการพลังงานพื้นฐานของยุโรปเป็นทุนเดิมทำให้เกิดการตัดขาดจากการส่งก๊าซธรรมชาติจากรัสเซียยังเพิ่มต้นทุนที่สูงขึ้น โดยสะท้อนให้เห็นถึงผลกระทบในระยะต่อมาว่าการยุติในส่วนนี้จะส่งผลให้เกิดต้นทุนการผลิตที่เพิ่มสูงขึ้นมิใช่เพียงแค่อุโรปเท่านั้น แต่รวมไปถึงประเทศคู่ค้าอีกด้วย และสถานะเงินเฟ้อในอนาคตจะเพิ่มสูงขึ้นอย่างมาก อันเนื่องมาจากความต้องการพลังงานย่อมเพิ่มสูงขึ้นเช่นกัน สะท้อนให้เห็นว่ารัสเซีย (ตัวแสดงที่เป็นรัฐ) มีทรัพยากรทางเศรษฐกิจที่สำคัญ คือ น้ำมัน โดยทรัพยากรเหล่านี้เป็นอำนาจการต่อรอง จึงแสดงให้เห็นว่ารูปแบบการคว่ำบาตรทางเศรษฐกิจในกลุ่มชาติตะวันตกมักเป็นเรื่อง “นโยบายทางการเงิน” แต่สำหรับทางรัสเซีย คือ “ทรัพยากรภายในประเทศ” สำหรับการตอบโต้

ผลจากมาตรการคว่ำบาตรทั้งหมดที่กล่าวมาข้างต้นทั้งหมดนี้สะท้อนให้เห็นว่า สหภาพยุโรป ชาติพันธมิตร และสหรัฐอเมริกา ได้มีการพยายามทำให้รัสเซียออกจากระบบเศรษฐกิจของโลกหรือทำให้รัสเซีย “โดดเดี่ยว” ในอีกแง่หนึ่ง ประเทศพันธมิตรของรัสเซียอย่างสาธารณรัฐประชาชนจีนจะมีความเกี่ยวข้องกันมากน้อยเพียงใด (เพราะถือได้ว่าเป็นพันธมิตร) โดยในการค้าระหว่างประเทศ รัสเซียและจีนนั้นจากตัวเลขการค้าเมื่อปี ค.ศ. 2021 เพิ่มขึ้นอย่างมาก ณ 147,000 ล้านดอลลาร์สหรัฐ เพิ่มขึ้นร้อยละ 36 จากปีก่อน และมีสัดส่วนร้อยละ 18 ของการค้าทั้งหมดในรัสเซียของปี ค.ศ. 2021 แต่เนื่องจากหน่วยงานด้านศุลกากรของจีนได้มีการออกประกาศยกเลิกข้อจำกัดทั้งหมดต่อการนำเข้าข้าวสาลีและข้าวบาร์เลย์จากรัสเซีย ณ ตอนที่รัสเซียเริ่มใช้แผนการปฏิบัติทางการทหารกับยูเครน อย่างไรก็ตาม จีนถือว่าเป็นผู้ซื้อถ่านหินรายใหญ่ของรัสเซีย โดยทั้งสองประเทศได้มีการทำข้อตกลงใหม่โดยเป็นจำนวนเงินมากกว่า 20,000 ล้านดอลลาร์สหรัฐ หลังจากการที่ทางรัสเซียใช้แผนการปฏิบัติทางการทหารในยูเครนได้เพียง 1 สัปดาห์ โดยมุมมองของ รีเบ็คกา ฮาร์ดิง (Rebecca Harding) ระบุว่า ในช่วงระยะเวลา 5 ปีที่ผ่านมา ทางรัสเซียได้มีอัตราการส่งออกน้ำมันและก๊าซเพิ่มขึ้นร้อยละ 9 ต่อปี โดยเป็นอัตราการเติบโตที่รวดเร็ว ถึงแม้ว่าการส่งออกมาถึงจีนจะเพิ่มขึ้น แต่ก็ไม่เทียบเท่ากับตลาดของสหภาพยุโรป ซึ่งเป็นครึ่งหนึ่งของมูลค่าจากการส่งออกทั้งหมด

(ชาย หวัง และหว่านหยวน ช่ง, 2565) สิ่งเหล่านี้สะท้อนให้เห็นว่าจากตัวเลขดังกล่าว ในกรณีของการส่งออกน้ำมันและก๊าซธรรมชาติ ทางรัสเซียได้มีความพยายามมากขึ้นต่อการพึ่งพาเงิน ในขณะที่เดียวกัน จีนก็ได้ติดต่อทางการค้ากับทางรัสเซียต่อไป อาจตีความได้ว่าทางจีนเองพยายามรักษาสันติภาพกับทางรัสเซียต่อไป ในด้านหนึ่งทางการเงินย่อมประเมินสถานการณ์ตามความเหมาะสมต่อความช่วยเหลือกับทางรัสเซียด้วยเช่นกัน หรือในอนาคตทางการเงินจะนำเข้าน้ำมันจากรัสเซียเพิ่มยิ่งขึ้น เพราะมูลค่าเงินรูเบิลที่มีมูลค่าลดลง ด้วยเหตุนี้ผลประโยชน์ด้านพลังงานอาจยังคงอยู่ต่อจีน เช่น กรณีการแบกรับต้นทุนทางพลังงานจึงมีความจำเป็นต้องนำเข้าน้ำมันมากขึ้นจากรัสเซีย

มาตรการเหล่านี้ที่นำมาใช้ในการคว่ำบาตรนั้นล้วนแล้วถูกพัฒนาขึ้นตามความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจและการเจริญเติบโตของเทคโนโลยี โดยทางสหราชอาณาจักรได้กำหนดมาตรการคว่ำบาตรต่อชนชั้นสูงของรัสเซีย และเบลารุสด้วยเช่นกัน รวมถึงประธานาธิบดีวลาดิมีร์ ปูติน และโรมัน อาคาเดียวิช อับราโมวิช (Roman Arkadievich Abramovich) ซึ่งเป็นเจ้าของค่ายฟุตบอลเชลซี รวมถึงธนาคารของรัสเซียอย่างน้อย 12 แห่ง (Reuters, 2022) นอกจากนี้ กระทรวงการต่างประเทศของสหรัฐอเมริกา ได้ประกาศนโยบายการเพิ่มข้อจำกัดทางด้านวิชาและผู้ที่มีความอำนาจในรัสเซียเป็นจำนวน 19 คน สมาชิกในครอบครัว 47 คน และผู้ที่อยู่ใกล้ชิดของผู้มีความอำนาจ (The White House, 2022) สะท้อนให้เห็นว่า กลุ่มประเทศมหาอำนาจมิได้ใช้มาตรการคว่ำบาตรทางเศรษฐกิจในระดับมหภาคเท่านั้นแต่ยังใช้สำหรับข้อจำกัดทางชนชั้นนำของรัสเซียในระบบบุคคล อาจกล่าวได้ว่าผลจากการคว่ำบาตรในครั้งนี้จะส่งผลกระทบต่อความขัดแย้งภายหลังตามมา สิ่งเหล่านี้สะท้อนได้ว่าผลกระทบจากการคว่ำบาตรนั้นเป็นการต่อสู้ทางเศรษฐกิจเพื่อสั่นคลอนความมั่นคงของความเป็นรัฐจากรัสเซีย

กล่าวโดยสรุป มาตรการคว่ำบาตรทางเศรษฐกิจในกลุ่มประเทศมหาอำนาจ ในกรณีของสงครามยูเครนและรัสเซีย ด้วยเครื่องมือแห่งอำนาจทางเศรษฐกิจที่แต่ละฝ่ายนำออกมาใช้ก็แสดงให้เห็นถึงความสามารถในการรับรู้จากผลกระทบของการคว่ำบาตร (จากการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยี) ไม่ว่าจะเป็นทางรัสเซียเองที่มีมาตรการออกมาเพื่อจำกัดความเสี่ยงที่เกิดจากภาวะเงินเฟ้อหรือป้องกันจากมาตรการของชาติตะวันตก และการมีทรัพยากรทางธรรมชาติอย่างน้ำมันและก๊าซธรรมชาติเป็นอันดับ 2 ของโลก ทำให้เพิ่มอำนาจในการต่อรองในระยะต่อมา แต่ในขณะเดียวกัน แอนโทนี บลิงเคน (Antony Blinken) รัฐมนตรีกระทรวงต่างประเทศสหรัฐฯ ได้ให้สัมภาษณ์ว่า “สหรัฐฯ และชาติพันธมิตรในยุโรปกำลังพิจารณาถึงความเป็นไปได้ที่จะระงับการนำเข้าน้ำมันและก๊าซธรรมชาติจากรัสเซีย” (กรุงเทพธุรกิจ, 2565) สะท้อนให้เห็นว่ากลุ่มประเทศมหาอำนาจเหล่านี้กำลังนำไปสู่พลังงานทางเลือกใหม่ ที่ไม่ต้อง

ใช้น้ำมัน และยังให้ความเห็นว่าการเพิ่มข้อจำกัดทางการเงินของรัสเซียที่ทางชาติตะวันตก (นโยบายทางการเงิน) ได้นำธนาคารบางแห่งของรัสเซียออกจากระบบเครือข่ายการเงินอย่าง SWIFT ส่งผลให้เกิดอัตราเงินเฟ้อที่เพิ่มสูงขึ้นส่งผลกระทบต่อประชาชนภายในรัสเซียที่ทำให้มูลค่าเงินต่ำลง นอกจากนี้ ยังเพิ่มข้อจำกัดในระดับบุคคลด้วยเช่นกัน อย่างเช่นขึ้นสูงและมหาเศรษฐีของรัสเซีย เช่น การจำกัดการเดินทางและวีซ่าในการเข้าประเทศ รวมไปถึงภาคธนาคารของรัสเซียเองที่จะดำเนินการทางธุรกิจและธุรกรรมทางการเงินที่ยากมากขึ้น สะท้อนให้เห็นว่าตัวแสดงที่เป็นมหาอำนาจโดยเฉพาะ “รัฐ” ในสถานะสมัยใหม่ ระบบการเงินมีความสำคัญอย่างมากต่อการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจ เป็นดังความอยู่รอดของรัฐและความชอบธรรมในทางการเมือง มาตรการดังกล่าวเหล่านี้แตกต่างจากมาตรการคว่ำบาตรทางเศรษฐกิจ 7 ประเภทที่ได้กล่าวไว้ข้างต้นอย่างมาก แต่ทั้งนี้ สิ่งที่สำคัญคือ “การบีบบังคับ” ให้แผนปฏิบัติการทางทหารของรัสเซียออกจากยูเครนเพื่อเป็นการยุติสงครามดังกล่าว

5. การคว่ำบาตรของบรรดาบริษัทข้ามชาติจากตัวแสดงที่ไม่ใช่รัฐ กรณี สงครามยูเครน-รัสเซีย

ภายหลังจากการคว่ำบาตรทางเศรษฐกิจระดับโลกของตัวแสดงที่เป็นรัฐ ย่อมส่งผลกระทบต่อเป็นวงกว้างต่อกิจกรรมทางเศรษฐกิจของรัสเซียและยูเครนที่ได้รับผลกระทบจากสถานะสงครามหรือผลกระทบที่ส่งผลต่อกิจกรรมระหว่างประเทศ ทั้งนี้ เครื่องมือทางเศรษฐกิจต่างๆ ในระดับประเทศมหาอำนาจทางเศรษฐกิจสามารถสร้างผลกระทบได้อย่างมหาศาลในขณะเดียวกันบรรดาบริษัทข้ามชาติต่างๆ ออกมาแสดงจุดยืนต่อสงครามในครั้งนี้ด้วยเช่นกัน สิ่งเหล่านี้เป็นปรากฏการณ์ที่น่าสนใจสำหรับผู้เขียน เพราะสิ่งเหล่านี้แสดงให้เห็นว่าบรรดาบริษัทข้ามชาติต่างๆ เหล่านี้ย่อมมีผลประโยชน์ของบริษัทในระยะยาวและการลงทุนในประเทศรัสเซีย และในประเด็นภาพลักษณ์ของบริษัท เพราะถ้าหากสงครามยืดเยื้อต่อไป ผลกระทบจะมีได้อยู่แค่ทรัพยากรในการผลิตในห่วงโซ่การผลิตเพียงอย่างเดียว แต่จะส่งผลกระทบเป็นวงกว้างต่อภาคการบริโภคและภาคการเงินระหว่างประเทศในอนาคต

ในที่นี้ผู้เขียนจะทำการรวบรวมกรณีของบรรดาบริษัทต่างๆ ที่ออกมาสนับสนุนความช่วยเหลือต่อยูเครนในสถานะสงครามและปรากฏการณ์ความช่วยเหลือจากประชาคมโลก (ณ ที่นี้ผู้เขียนหมายถึง ประชากรจากประเทศต่างๆ ที่ให้ความสนใจต่อสงครามยูเครน-รัสเซีย) ซึ่งเป็นกรณีศึกษาที่มีความน่าสนใจต่อมุมมองทัศน์ของประชากรโลกโดยทั่วไป

เมื่อวันที่ 26 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 2022 (ตามเวลาของสหรัฐฯ) อีลอน มัสก์ (Elon Musk) ได้ทวีตข้อความว่า “ตอนนี้ Starlink ได้ให้บริการใน ยูเครนแล้ว อีกหลายสถานีกำลังมา”

ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่า โครงการ Starlink ได้เข้าไปให้ความช่วยเหลือเติมช่องว่างของอินเทอร์เน็ตในยูเครน โดยกำลังประสบพบเจออยู่ในสภาวะสงคราม เนื่องจากรายงานเบื้องต้นระบุว่าในยูเครนไม่สามารถใช้งานทางอินเทอร์เน็ตได้ (กรุงเทพธุรกิจ, 2565) จากความช่วยเหลือเบื้องต้นนี้แสดงให้เห็นว่าปัจจัยทางด้านเทคโนโลยีมีความสำคัญอย่างมากโดยเฉพาะอย่างยิ่งเครือข่ายอินเทอร์เน็ตด้วยผลจากการพัฒนาเทคโนโลยีการสื่อสารที่สำคัญ เนื่องจากในสภาวะสงคราม หากมองในมุมมองของผู้ใช้แผนปฏิบัติการทางทหาร เครือข่ายการติดต่อสื่อสารเป็นสิ่งสำคัญที่ต้องทำละมีให้สามารถแลกเปลี่ยนข้อมูลภายในพื้นที่ (การทำลายเสาสัญญาณหรือเสาไฟฟ้า) ด้วยเหตุนี้ โครงการของอีลอน มัสก์ สามารถเข้ามาอุดหนุนจากการสื่อสารในอีกด้านหนึ่งสะท้อนให้เห็นว่าตัวแสดงที่ไม่ใช่รัฐเข้ามาปฏิสัมพันธ์ภายในต่อตัวแสดงที่เป็นรัฐที่ประสบปัญหาภายใน

ในขณะเดียวกันในด้านระบบการเงินยุคใหม่ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ทรัพย์สินดิจิทัลที่บรรดาบริษัทที่ให้บริการด้าน คริปโตเคอเรนซี ได้ออกดำเนินการแสดงจุดยืนในเรื่องนี้เช่นกัน อย่างกรณีของบริษัท Binance ออกมาให้สัมภาษณ์ว่า “เราได้รวบรวมคณะทำงานด้านการปฏิบัติตามกฎระเบียบระดับโลกโดยเฉพาะ รวมถึงผู้เชี่ยวชาญด้านการคว่ำบาตรที่มีชื่อเสียงระดับโลก และกำลังดำเนินการตามขั้นตอนที่จำเป็นเพื่อให้แน่ใจว่าเราจะดำเนินการกับผู้ที่เคยถูกเรียกเก็บภาษีจากพวกเขา ในขณะที่ลดผลกระทบต่อผู้ใช้ที่ไร้เดียงสา ” Binance กล่าวในคำแถลงกับ Forkast เพราะถือว่า คริปโตเคอเรนซี มีความสำคัญและมีบทบาทอย่างมากต่อระบบการเงินยุคใหม่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสงครามระหว่างยูเครนและรัสเซีย ในขณะเดียวกัน Binance ได้ให้ความช่วยเหลือแก่ยูเครนโดยเป็นจำนวนเงิน 10 ล้านดอลลาร์สหรัฐ เพื่อให้ความช่วยเหลือในด้านมนุษยธรรมต่อชาวยูเครน ในอีกด้านหนึ่งตัวแสดงที่เป็นรัฐของประเทศมหาอำนาจ ในเรื่องของ “ระบบการเงินยุคใหม่” ฝ่ายนิติบัญญัติในวอชิงตัน กำลังตรวจสอบการคว่ำบาตรทางคริปโตเคอเรนซีในรัสเซีย เพื่อที่ ทำให้ผลกระทบต่อการตลาดการเงินหรือระบบการเงินมีผลน้อยที่สุด จากการคว่ำบาตรทางเศรษฐกิจดังกล่าว โดยเฉพาะในระบบของภาคการเงินระหว่างประเทศ (Keller, 2022) สะท้อนให้เห็นว่ารัฐได้มีความพยายามที่จะเข้ามาจัดการกับระบบการเงินนอกเหนือจากนโยบายทางการเงินของรัฐหรือบริษัทแลกเปลี่ยนคริปโตเคอเรนซีของเกาหลีใต้ Gopax โดยทางบริษัทได้ระงับบัญชีและบล็อกบัญชีของรัสเซียจากที่อยู่ IP โดยตามการรายงานเบื้องต้นจากการแลกเปลี่ยนดังกล่าวได้ ได้ปิดบัญชีประมาณ 20 บัญชีของผู้ใช้งานที่เป็นของชาวรัสเซีย ทาง Gopax ได้กล่าวว่า มาตรการดังกล่าวนี้สอดคล้องกับสำนักงานควบคุมทรัพย์สินต่างประเทศของสหรัฐอเมริกาและมาตรการคว่ำบาตรของสหภาพยุโรปต่อรัสเซีย (Park, 2022) เห็นได้ชัดเจน

ว่า ทางด้านบริษัทที่เกี่ยวข้องกับโลกการเงินอย่างคริปโตเคอเรนซี หรือระบบการเงินแบบใหม่ ได้มีการออกมาตรการคว่ำบาตร (ตัวแสดงที่ไม่ใช่รัฐ)

การคว่ำบาตรอย่างกรณี 2 บริษัทข้างต้นที่นำมาเป็นกรณีศึกษานี้ สะท้อนให้เห็นว่า มาตรการคว่ำบาตรดังกล่าวได้สอดคล้องกับมาตรการคว่ำบาตรทางการเงินกับสหรัฐอเมริกา และสหภาพยุโรป ซึ่งถ้าหากมองในโลกการเงินสมัยใหม่นั้นถือว่า คริปโตเคอเรนซี มีความสำคัญต่อระบบการเงินในอนาคต โดยความเห็นของ โซลตัน พอซซาร์ (Zoltan Pozsar) นักยุทธศาสตร์ด้านอัตราดอกเบี้ยระยะสั้นของ Credit Suisse กล่าวว่า “วิกฤตครั้งนี้ไม่เหมือนกับที่เราเคยเห็นมานับตั้งแต่ประธานาธิบดีริชาร์ด นิกสัน (Richard Nixon) นำทองคำออกจากดอลลาร์สหรัฐในปี ค.ศ. 1971” ด้วยเหตุนี้ โซลตัน พอซซาร์มีความคาดหวังว่า Bitcoin จะได้รับประโยชน์ในภายหลัง เพราะโลกการเงินจะไม่เหมือนเดิมอีกต่อไปเหมือนดังในอดีต และเนื่องจากความผันผวนของตลาดการเงินและระบบเศรษฐกิจภายหลังแผนปฏิบัติการทางทหาร อดีตเจ้าหน้าที่ธนาคารกลางสหรัฐฯ กระทรวงการคลังของสหรัฐฯ และโซลตัน พอซซาร์ ได้ลงความเห็น “สหรัฐฯ อยู่ในวิกฤตสินค้าโภคภัณฑ์ที่ก่อให้เกิดระเบียบการเงินโลกใหม่ที่จะทำให้ค่าเงินดอลลาร์สหรัฐอ่อนค่าลงตามระบบและจะนำไปสู่อัตราเงินเฟ้อที่เพิ่มสูงขึ้นในทางฝั่งตะวันตก” (Alpher, 2022) สิ่งเหล่านี้แสดงให้เห็นชัดเจนยิ่งขึ้นต่อโลกการเงินที่กำลังเปลี่ยนไปหรือการใช้นโยบายทางเศรษฐกิจ และเมื่อมีความชัดเจนมากยิ่งขึ้นเมื่อ ประธานาธิบดี โจ ไบเดน ลงนามคำสั่งร่างกลยุทธ์ของรัฐบาลสหรัฐฯ สำหรับ “คริปโตเคอเรนซี” โดยให้หน่วยงานของรัฐบาลกลางทำการตรวจสอบการเปลี่ยนแปลงด้านกฎระเบียบในเชิงนโยบายที่อาจเกิดขึ้น รวมถึงความมั่นคงของชาติ รวมถึงผลกระทบทางเศรษฐกิจของสินทรัพย์ดิจิทัล เพราะเนื่องจากมาตรการคว่ำบาตรต่อรัสเซียทำให้เกิดความกังวลที่ทางรัสเซียจะสามารถใช้คริปโตเคอเรนซีเพื่อแก้ปัญหาและหลีกเลี่ยงข้อจำกัดจากมาตรการคว่ำบาตรเบื้องต้นได้ (เพราะคริปโตเคอเรนซีมีได้อยู่ภายใต้การดูแลของธนาคารกลางหรือในระบบการเงินของส่วนกลาง) ในขณะเดียวกัน ฝ่ายนิติบัญญัติ และวุฒิสมาชิก เอลิซาเบธ วอร์เรน (Elizabeth Warren) ประธานคณะกรรมการธนาคารของวุฒิสภา เซอร์ร็อด บราวน์ (Sherrod Brown) ได้แสดงความกังวลดังกล่าวด้วยเช่นกัน โดยบุคคลหรือบริษัทในรัสเซียอาจจะใช้คริปโตเคอเรนซีเพื่อหลีกเลี่ยงจากมาตรการคว่ำบาตร (ทางการเงิน) อย่างไรก็ดีตาม ก็มีความกังวลและเจ้าหน้าที่บางคน ได้มีการตั้งคำถามถึง “ประสิทธิภาพของการแก้ไขปัญหาโดยคริปโตเคอเรนซี” มีประสิทธิภาพเพียงพอหรือไม่? สำหรับการแก้ไขปัญหาหรือหน่วยงาน (รัฐ) ได้พยายามเข้าไปจัดการอย่างมีประสิทธิภาพหรือไม่? เนื่องจากตลาดการเงินของคริปโตเคอเรนซี มีข้อจำกัด (Versprille & Epstein, 2022) จากตัวอย่างข้างต้น หากสังเกตจะพบว่าตัวแสดงที่ไม่ใช่รัฐ และตัวแสดงที่เป็นรัฐ ได้มีปฏิสัมพันธ์ต่อกัน หรืออาจจะ

เป็นเพราะระบบการเงินมีความสำคัญสำหรับนโยบายดังที่ได้มีความพยายามต่อการเข้ามาควบคุม ในขณะที่เดียวกันกลับมีข้อจำกัดในเรื่องความเข้าใจของระบบการเงินแบบใหม่ ทั้งนี้ จำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องอาศัยบริษัทที่มีความรู้ความเข้าใจสำหรับการพึ่งพาอาศัยกันและกัน

จากคำสั่งเบื้องต้นของประธานาธิบดีสหรัฐฯ โจ ไบเดน ที่ได้มีคำสั่งออกมาอย่างชัดเจนและบรรดาบริษัทเอกชนที่ให้ความร่วมมือดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าระหว่างภาครัฐ (ตัวแสดงที่เป็นรัฐ) และภาคเอกชน (ตัวแสดงที่ไม่ใช่รัฐ) ได้มีความร่วมมือกันในการเพิ่มขีดความสามารถต่อการคว่ำบาตรเพิ่มยิ่งขึ้นโดยสังเกตได้จากที่ได้มีการตั้งคำถามถึงประสิทธิภาพของคริปโตเคอเรนซี และการศึกษาผลกระทบของทางรัฐบาลกลางสหรัฐฯ สิ่งเหล่านี้แสดงให้เห็นว่า “ระบบการเงินโลก” กำลังจะเปลี่ยนไปในอนาคต สิ่งเหล่านี้สามารถพูดถึงเชิงประวัติศาสตร์เศรษฐกิจได้เช่นกัน เมื่อครั้งใดที่เกิดสงคราม ย่อมมีการเปลี่ยนแปลงเหมือนในกรณีของสงครามโลกครั้งที่ 2 ที่สร้างความเปลี่ยนแปลงเป็นอย่างมากต่อการเร่งพัฒนาอาวุธและเทคโนโลยี โดยโลกหลังสงครามย่อมมีทั้งการเปลี่ยนแปลง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง “เทคโนโลยี” ที่สร้างผลกระทบในระยะต่อมาจนถึงปัจจุบัน ที่ปัจจัยทางเศรษฐกิจได้เข้ามาแปรผ่าน และถือว่าเป็น “องค์ประกอบที่สำคัญ” ของรัฐต่อความอยู่รอดของประชากรและความมั่นคง มิใช่เพียงแค่ความอยู่รอดของชนชั้นนำหรือผู้นำทางการเมืองเพียงเท่านั้น แต่ยังรวมไปถึงประชากรภายในรัฐด้วยที่จะส่งผลต่อความชอบธรรมทางการเมือง ตัวแสดงที่ไม่ใช่รัฐ ถือว่ามีความสำคัญเพราะเกี่ยวข้องกับระบบการเงิน หากนำไปผนวกกับนโยบายทางการเงินของรัฐบาลจะถือว่าเป็นหลักการที่สำคัญสำหรับการคว่ำบาตรทางเศรษฐกิจก็มีอาจหลุดรอดไปจากภาคการเงินอยู่ดี

5.1 บริษัทด้านอุปโภคบริโภคกับสงครามยูเครนและรัสเซีย

ในบรรดาบริษัทอื่นๆ ที่นอกเหนือจากบริษัทที่เกี่ยวข้องกับทรัพย์สินดิจิทัล (ที่มีความสำคัญต่อระบบการเงิน) เช่น Uniqlo, McDonald's, Starbucks, Coke, Pepsi และ Netflix ฯลฯ ยังมีบรรดาบริษัทอื่นๆ มากที่ระงับและยุติการให้บริการในประเทศรัสเซียด้วยเช่นกัน Uniqlo ได้มีการระงับธุรกิจไนรัสเซีย หลังจากก่อนหน้านี้ได้มีการตัดสินใจก่อนหน้านี้ว่าจะไม่ยุติกิจการ เพราะเนื่องจากทนแรงกดดันจากสื่อสังคมออนไลน์ไม่ไหว ในรัสเซีย Uniqlo มีร้านค้าที่เปิดประมาณ 50 แห่ง โดย Fast Retailing ได้ระบุว่า ทางบริษัทได้มีการคาดการณ์ว่าร้านค้าทั้งหมด รวมถึงการขายออนไลน์ จะทำการปิดโดยสมบูรณ์ในระยะเวลา 10 วัน หลังจากการกล่าวกับ Nikkei Asia ผลจากคำกล่าวของ ทาดาชิ ยาโน (Tadashi Yanai) ได้ระบุว่า “เสื้อผ้าเป็นสิ่งจำเป็นของชีวิต” และยังคงกล่าวอีกว่า “คนรัสเซียมีสิทธิ์ที่จะมีชีวิตเช่นเดียวกับพวกเรา” คำพูดดังกล่าว ส่งผลให้เกิด “กระแสต่อต้านจากโซเชี่ยลมีเดีย” โดยมี

การเรียกร้องให้คว่ำบาตรต่อรัสเซียสำหรับแผนปฏิบัติการทางทหาร (Okutsu, 2022) โดยสิ่งเหล่านี้สะท้อนให้เห็นว่าประชาคมโลกมีมุมมองต่อสงครามหรือความขัดแย้งในครั้งนี้และไม่เห็นด้วยกับสถานะสงครามหรือแสดงให้เห็นว่าสงครามไม่มีความจำเป็นอีกต่อไป เพราะจากเดิม ทาดาชิ ยาโน มิได้มีการให้ระงับดังกล่าวจนสุดท้าย ทาดาชิ ยาโน ได้ออกมาระงับในที่สุด

ในขณะเดียวกันบรรดาบริษัทของสหรัฐอเมริกาอย่าง Coca-Cola, Pepsi, McDonald's และ Starbucks ได้ออกมาระงับหรือยุติธุรกิจในประเทศไทย โดยถือว่าบริษัทเหล่านี้ล้วนเป็นเครื่องดื่มและอาหารซึ่งเป็นส่วนสำคัญในการดำรงชีวิต ในอีกด้านหนึ่ง Coca-Cola, Pepsi และ McDonald's ได้รับเสียงวิพากษ์วิจารณ์ เนื่องจากเปิดดำเนินการธุรกิจในรัสเซียต่อไป Coca-Cola ได้กล่าวว่า “เราจะติดตามและประเมินสถานการณ์ต่อไปเมื่อสถานการณ์เปลี่ยนแปลงไป” ในทางของ Pepsi กล่าวว่าจะระงับการขยายแบรนด์ Pepsi-Cola, 7UP และ Mirinda ของรัสเซีย พร้อมทั้งการระงับการลงทุนและกิจกรรมโฆษณาในส่วนของการส่งเสริมการขายทั้งหมด ถึงแม้ว่าทางบริษัทจะมีได้หยุดการให้บริการทั้งหมด (หยุดดำเนินการเพียงบางส่วน) ทางบริษัทจะยังคงขายผลิตภัณฑ์ที่เป็นบางอย่าง เช่น สูตรสำหรับทารกนม และอาหารทารก เป็นต้น รามอน ลากูอาร์ตา (Ramon Laguarta) ซีอีโอของ Pepsi ได้บันทึกว่า “ในฐานะบริษัทอาหารและเครื่องดื่ม เราต้องยึดมั่นในแง่มุมด้านมนุษยธรรมของธุรกิจของเราให้มากขึ้นกว่าเดิม” โดยทาง Pepsi กำลังประเมินสถานการณ์ในประเด็นต่างๆ สำหรับธุรกิจในรัสเซียอันเนื่องมาจากกระบวนการถ่ายโอนทรัพย์สินของรัสเซียมีความสลับซับซ้อนเป็นอย่างมาก โดยได้รับผลกระทบมาจากมาตรการคว่ำบาตรทางเศรษฐกิจ ในส่วนของ McDonald's ได้ยุติร้านอาหาร 850 แห่งเป็นการชั่วคราว แต่ก็ได้รับเสียงวิพากษ์วิจารณ์เนื่องจากเป็นบริษัทร้านอาหารเพียงไม่กี่แห่งเท่านั้น ในขณะเดียวกันก็ยังเปิดสถานที่ตั้งไว้ โดยที่ตั้งของ McDonald's ในรัสเซียมีประมาณร้อยละ 84 ในส่วนที่เหลือเป็นแฟรนไชส์ (บางส่วนมิได้ยุติกิจการ) และสุดท้ายในด้านของ Starbucks ได้ทำการระงับกิจกรรมทางธุรกิจของรัสเซียทั้งหมด โดยรวมไปถึงการจัดส่งผลิตภัณฑ์ของบริษัท (Lucas, 2020) จุดที่น่าสังเกตว่าบรรดาบริษัทอย่าง Coca-Cola, Pepsi และ McDonald's นั้นได้รับการถูกวิพากษ์วิจารณ์มากที่สุด ส่วน Starbucks กลับไม่มีเพราะเนื่องจาก บรรดาสามบริษัทเบื้องต้น มีการลงทุนและรายได้จากทางรัสเซียในสัดส่วนที่ค่อนข้างสูง จากตัวเลขของ McDonald's ในรัสเซียมีประมาณร้อยละ 84 สิ่งเหล่านี้สะท้อนให้เห็นว่า การแสดงจุดยืนหรือเลือกความชัดเจนต่อสงครามมีความสำคัญเป็นอย่างมากต่อความอยู่รอดของบริษัทและจากกระแสทางสังคมก็เป็นตัวกระตุ้นที่ทำให้บรรดาบริษัทนั้นกลัวการเสียภาพลักษณ์ของบริษัท ในช่วงเวลาเดียวกันขณะที่บริษัท

ข้ามชาติที่เกี่ยวกับอาหารได้ออกมาตรการระงับกิจกรรมทางธุรกิจ บริษัทในด้านการให้บริการความบันเทิงได้ออกมาระงับด้วยเช่นกัน

5.2 บริษัทด้านความบันเทิงกับสงครามยูเครนและรัสเซีย

บริษัท Netflix และ Warner Music Group ได้ออกมาระงับและยุติการให้บริการในรัสเซีย อย่างกรณีของ Netflix ได้ออกมายุติการให้บริการในรัสเซียหลังจากการปฏิบัติทางการทหารของรัสเซียในยูเครน “ด้วยสถานการณ์ภาคสนาม เราตัดสินใจระงับการให้บริการในรัสเซีย” โดยตลาดของ Netflix ในรัสเซียมีส่วนที่ค่อนข้างน้อย โดยตัวเลขเบื้องต้นสมาชิกในรัสเซียมีไม่ถึง 1 ล้านคนเมื่อนำมาเปรียบเทียบกับสมาชิกทั่วโลกทั้งหมดเป็นจำนวน 222 ล้านคน (Bursztynsky, 2022) ในส่วนทางด้านของ Warner Music Group ได้ระงับการดำเนินงานทั้งหมดในรัสเซีย ได้กล่าวว่า “Warner Music Group กำลังระงับการดำเนินงานในรัสเซีย ซึ่งรวมถึงการลงทุนและพัฒนาโครงการ กิจกรรมส่งเสริมการขายและการตลาด และการผลิตผลิตภัณฑ์ที่จับต้องได้ทั้งหมด” โดยในด้านของมนุษยธรรมนั้น ได้กล่าวไว้ว่า “เราจะยังคงปฏิบัติตามพันธกรณีที่ได้ตกลงไว้กับผู้คน ศิลปิน และนักแต่งเพลงของเรา ให้ดีที่สุดเท่าที่จะทำได้เมื่อสถานการณ์คลี่คลาย เรายังคงมุ่งมั่นที่จะสนับสนุนการบรรเทาทุกข์ด้านมนุษยธรรมในภูมิภาคนี้” และทาง Sony Music ได้ระงับการดำเนินงานในประเทศรัสเซีย และ Universal Music Group ได้แก่ Universal, Sony และ Warner ทั้งสามบริษัทจะได้บริจาคเงินช่วยเหลือแก่ยูเครน (Jem Aswad, 2022) โดยสองบริษัทเหล่านี้ที่ผู้เขียนนำมาเป็นกรณีศึกษาสะท้อนให้เห็นถึงมาตรการคว่ำบาตร และการระงับกิจกรรมทางธุรกิจนั้นจะต้องสอดคล้องไปที่หลักมนุษยธรรมเป็นหลัก กล่าวได้ว่า บริษัทต่างๆ ส่วนใหญ่มุ่งเน้นที่การระงับกิจกรรมทางการตลาดและทางเศรษฐกิจ โดยถือว่ากิจกรรมดังกล่าวในด้านต่างๆ เป็นกิจกรรมที่มีมูลค่าทางเศรษฐกิจอย่างมาก โดยเฉพาะด้านความบันเทิง อาจส่งผลกระทบต่อทางเลือกเสรีของรัสเซียด้วยตัวเลือกที่น้อยลง อาจส่งผลให้ทางรัฐมีอำนาจในการควบคุมการเสรีที่เพิ่มมากขึ้นได้ในอนาคต เว้นแต่กรณีสงครามยุติลงหรือผ่อนคลาย เป็นต้น

5.3 บริษัทด้านวิดีโอเกมกับสงครามยูเครนและรัสเซีย

ในขณะที่บรรดาบริษัทที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมต่างๆ ของโลกได้ออกมาให้ความช่วยเหลือด้านมนุษยธรรมและการระงับกิจกรรมทางธุรกิจ อุตสาหกรรมที่น่าสนใจที่ผู้เขียนจะนำมาเป็นบทวิเคราะห์ คือ “อุตสาหกรรมวิดีโอเกม” โดยถือว่าเป็นกรณีที่น่าสนใจมาก ต่อบริษัทหรือค่ายเกมที่ออกมาให้ความช่วยเหลือและการให้ระงับการให้บริการในรัสเซีย ยกตัวอย่างเช่น ผู้พัฒนาวิดีโอเกมอย่าง This War Of Mine จะนำเงินบริจาคให้กับสภาชาตยูเครน โดยทาง 11 Bit Studios และผู้ค้าปลีกเกมออนไลน์ GOG (เว็บไซต์ขายเกม) ได้ประกาศ

ไว้ว่า ผลกำไรจากวิดีโอเกมทั้งหมดจากเกมต่อต้านสงคราม จะบริจาคให้แก่สภากาชาดยูเครน หลังจากการใช้แผนปฏิบัติการทางทหารของรัสเซีย ทาง 11 Bit Studios (ณ วันที่ 24 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 2022) ได้กล่าวว่า “ในอีกเจ็ดวันข้างหน้า ถ้าไรทั้งหมดจาก *This War Of Mine, DLC* ทั้งหมด, จากร้านค้าทั้งหมด และทุกแพลตฟอร์มจะเข้ากองทุนพิเศษ หนึ่งสัปดาห์ ต่อจากนี้ เงินจำนวนนี้จะนำไปบริจาคให้กับสภากาชาดยูเครน เพื่อช่วยเหลือผู้ประสบภัย สงครามในยูเครนโดยตรง” โดยเนื้อหาของเกม *This War Of Mine* เป็นเกมต่อต้านสงคราม ที่จะทำให้ผู้เล่นต้องเผชิญความขัดแย้งของพลเรือนที่ตกอยู่ในสถานการณ์เหล่านั้น โดยผู้เล่น จะรับบทเป็นคนที่ใช้ชีวิตรอดในสงครามและต้องเอาตัวรอดจากด้านสงครามในเกม (Brown, 2022) โดยเป็นสิ่งที่น่าสนใจต่อกรณีของค่ายเกมที่ออกมาให้การสนับสนุนต่อยูเครน โดยเฉพาะอย่างยิ่งเนื้อหาของเกมนี้ที่ล้วนเต็มไปด้วยสงคราม สำหรับผู้เล่นเองสิ่งเหล่านี้ เป็นเรื่องที่น่าประทับใจเป็นอย่างมากเพราะเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นว่าในโลกของวิดีโอเกมเอง ก็มีโอกาสหลุดรอดจากสงครามไปได้ เพราะวิดีโอเกมเป็นสื่อที่แสดงให้เห็นถึงผลกระทบ โดยตรงในแง่ของบทพูดของตัวละคร เนื้อหาของวิดีโอเกม และการตัดสินใจที่มีผลกระทบ ต่อจิตใจของผู้เล่นโดยตรง

ผลกระทบจากมาตรการคว่ำบาตรทางเศรษฐกิจส่งผลให้ค่าเงินของรัสเซียเอง อ่อนค่าลง และยังส่งผลกระทบมายังในโลกของวิดีโอเกมด้วยเช่นกัน จากการคว่ำบาตร ทางเศรษฐกิจส่งผลกระทบมายังวิดีโอเกมอย่าง *Escape from Tarkov* ด้วยเพราะวิดีโอเกม ดังกล่าว ใช้เงินรูเบิล ยูโร ดอลลาร์สหรัฐ และ Bitcoin เป็นสกุลเงินในเกมและใช้เป็นอัตรา แลกเปลี่ยนในโลกของความเป็นจริง โดยวิดีโอเกม *Escape from Tarkov* พัฒนาโดยสตูดิโอ Battlestate Games ซึ่งเป็นค่ายในประเทศรัสเซีย โดยผู้เล่นจะได้รับบทเป็นทหารรับจ้าง แข่งขันกับเพื่อนในเกมปล้นสะดมในเขตปลดทหาร และยังสามารถตั้งกลุ่มเล่นกับเพื่อนได้ โดยผู้เล่นสามารถแลกเปลี่ยนอาวุธภายในเกมโดยใช้เงินรูเบิล ยูโร ดอลลาร์สหรัฐ และ Bitcoin ได้ ด้วยเหตุนี้โลกแห่งความเป็นจริงก็ย่อมส่งผลกระทบต่อโลกของวิดีโอเกมได้ด้วย เช่นกัน ถ้าหากวิดีโอเกมผูกติดค่าเงินกับวิดีโอเกมย่อมทำให้มูลค่าสิ่งของภายในเกมเกิดความ ผันผวน ในขณะเดียวกันแต่ทาง Battlestate Games ก็ได้ออกแถลงการณ์ที่เกี่ยวข้องกับ สงครามเหมือนบรรดาบริษัทอื่นๆ ทำให้ทาง Tarkov-Tools ซึ่งเป็นวิกิยอดนิยมที่รวบรวม ข้อมูลเกี่ยวกับเกมได้ทำการปิดตัวลง โดยได้อ้างเหตุการณ์ในยูเครนไว้ว่า “หลังจากเหตุการณ์ ล่าสุดในยูเครนที่ Vladimir Vladimirovich Putin โจมตีต่างประเทศ ผมไม่สามารถสนับสนุน บริษัทรัสเซียได้อีกต่อไป” และยังคงกล่าวอีกต่อไปว่า “ผมไม่เชื่อว่า BSG (Battlestate Games) จะยอมรับหรือสนับสนุนเรื่องนี้ในทางใดทางหนึ่ง แต่การสนับสนุนบริษัทรัสเซีย โชคไม่ดีที่ หมายถึงการสนับสนุน วลาดิมีร์ ปูติน ไม่ทางใดก็ทางหนึ่ง” (Gault, 2022) ในขณะเดียวกัน เกม

Garry's Mod และ Rust ได้ประกาศขึ้นราคาของเกมในรัสเซียอันเนื่องมาจากค่าเงินรูเบิลที่ร่วงอย่างหนัก แต่การขึ้นราคาเกมดังกล่าวนี้ เงินจากการซื้อเกมโดยใช้สกุลเงินรูเบิลจะนำเงินในช่วงเวลาดังกล่าวไปบริจาคสนับสนุนองค์กรการกุศลของยูเครน โดยผู้สร้าง แกรี นิวแมน (Garry Newman) ให้คำมั่นว่า จะบริจาคเงินจำนวน 500,000 ดอลลาร์สหรัฐ เพื่อช่วยเหลือเหยื่อชาวยูเครนที่ตกเป็นเหยื่อของแผนปฏิบัติการทางทหารของรัสเซีย โดย แกรี นิวแมน ได้อธิบายบน Twitter ไว้ว่า “เรากำลังขึ้นราคาเกมของเราในรัสเซียเพราะเงินรูเบิลร่วงหนักมากและนำไปสู่การฉวยโอกาส เราจะบริจาคเงินจากรัสเซียเพื่อการกุศลเพื่อมนุษยธรรมเพื่อช่วยเหลือชาวยูเครน” (Chalk, 2022) สะท้อนให้เราเห็นว่าในอุตสาหกรรมวิดีโอเกม ก็ย่อมมีมุมมองต่อสงครามในด้านมนุษยธรรมด้วยเช่นกัน แต่ผลกระทบทางเศรษฐกิจจากการคว่ำบาตรส่งผลให้ค่าเงินของรูเบิลของรัสเซียอ่อนลงไป ส่งผลกระทบต่อราคาเกมเป็นอย่างมาก และสิ่งเหล่านี้เองกำลังทำให้รัสเซียโดดเดี่ยวมากยิ่งขึ้นหรือทำให้รัสเซียต้องยุติลงในอนาคต

ค่ายเกม Riot Games ได้บริจาคเงิน 1 ล้านดอลลาร์สหรัฐ โดยเปิดการระดมทุนในเกมสำหรับยูเครนโดยเฉพาะ โดยค่ายเกม Riot Games ผู้สร้าง League of Legends, VALORANT, Legends of Runeterra, Teamfight Tactics และ League of Legends: Wild Rift ได้ดำเนินการช่วยเหลือผู้ลี้ภัยจากแผนปฏิบัติการทางทหารของรัสเซีย โดยเปิดกองทุนในเกมที่เริ่มต้นตั้งแต่วันที่ 5 มีนาคม – 12 มีนาคม ค.ศ. 2022 โดยทางผู้พัฒนาขอให้มีการซื้อ “แบทเทิลพาส” จากรายได้ทั้งหมด (ยกเว้น League of Legends) การขายสกิน Bee (ตัวละครในเกม) ตัวใหม่จะนำไปบริจาค และองค์กรอีสปอร์ตอื่นๆ ได้เลื่อนการแข่งขันออกไปจากรัสเซีย Valve Software ผู้พัฒนา Dota 2 ได้มีการเลื่อนการแข่งขัน Dota Pro Circuit Spring Tour สำหรับยุโรปตะวันออก โดยผู้พัฒนาดังกล่าวได้ให้ความสำคัญกับความปลอดภัยของผู้เล่นและพนักงานทุกคน WePlay Esports ซึ่งตั้งอยู่ในยูเครน ได้ทำการตัดสัมพันธ์กับทางบริษัทในรัสเซียและเบลารุสด้วยเช่นกัน โดยการปฏิเสธดังกล่าวเป็นการยุติการแสดงการออกอากาศในภาษารัสเซียในรายการ GAMERS GALAXY: Dota 2 Invitational Series Dubai 2022 เพื่อสนับสนุนการออกอากาศของยูเครน โดยการแข่งขันเริ่มขึ้นเมื่อสัปดาห์ที่แล้วโดยไม่มีทีม Virtus.Pro จากรัสเซีย (Bernardo, 2022) ในขณะที่เกมที่เกี่ยวข้องกับเกมกีฬานั้น ทาง EA ได้ถอดทีมของรัสเซียออกจากเกม Fifa 22 โดยทางบริษัทได้ทวีตข้อความไว้ว่า “ยืนหยัดเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันกับชาวยูเครน” และยังกล่าวอีกว่า “เพื่อให้สอดคล้องกับพันธมิตรของเราที่ Fifa สหพันธ์ฟุตบอลนานาชาติ และ Uefa สมาคมฟุตบอลแห่งยุโรป EA Sports ได้เริ่มกระบวนการในการลบทีมชาติรัสเซียและสโมสรรัสเซียทั้งหมดออกจากผลิตภัณฑ์ EA Sports Fifa รวมถึง Fifa 22, FIFA โมบายล์ และ FIFA ออนไลน์”

(Wakefield, 2022) สิ่งเหล่านี้สะท้อนให้เราเห็นว่าอุตสาหกรรมเกมก็ได้ออกมาแสดงจุดยืนอย่างที่ได้กล่าวไว้ข้างต้น ทั้งนี้ ในทัศนะของผู้เขียนนั้นมีความเห็นว่า ยิ่งเทคโนโลยีมีความก้าวหน้าและผูกติดกับวิถีชีวิตของผู้คนมากเท่าไร ปัจจัยความต้องการการดำรงชีวิตอยู่ก็ยิ่งเพิ่มสูงมากขึ้นเท่านั้น สิ่งเหล่านี้เองก็อาจแยกออกได้เลยว่า อุตสาหกรรมวิดีโอเกมมีผลกระทบในเรื่องของความบันเทิงเป็นอย่างมาก เนื่องด้วยผลกระทบจากมาตรการคว่ำบาตรทางเศรษฐกิจทำให้เราเห็นว่า ในด้านอุตสาหกรรมเกม ในเรื่องของค่าเงินมีผลมาก เนื่องจากราคาเกมย่อมต้องสัมพันธ์กับกำไรของผู้พัฒนาเกม สิ่งเหล่านี้แสดงให้เห็นว่าทุกอุตสาหกรรมย่อมได้รับผลกระทบไม่รอดพ้นแม้แต่อุตสาหกรรมวิดีโอเกม

กล่าวโดยสรุป รูปแบบของการใช้มาตรการการคว่ำบาตรทางเศรษฐกิจนั้น บรรดาบริษัทข้ามชาติหรือกลุ่มธุรกิจที่ดำเนินกิจกรรมในรัสเซียเป็นองค์ประกอบที่ไม่ใช่รัฐ การดำเนินการทางนโยบายจะมีความแตกต่างจากรัฐที่มีอำนาจในการออกกฎหมายหรือการดำเนินนโยบายในระหว่างประเทศ รูปแบบดังกล่าวจากกรณีตัวอย่างเบื้องต้นของรูปแบบในการใช้มาตรการคว่ำบาตรของบริษัทข้ามชาติ คือ การยุติกิจกรรมทางเศรษฐกิจหรือทางการตลาด ยุติการลงทุนในประเทศ การระงับกิจการภายในประเทศ และการระงับการให้บริการ อย่างไรก็ตาม หากสะท้อนจากมุมมองตัวแสดงที่ไม่ใช่รัฐ กล่าวได้ว่า ตัวแสดงเหล่านี้มีอำนาจทางเศรษฐกิจที่สูงมาก ไม่ว่าจะเป็นขนาดการลงทุนหรือกิจกรรมทางการตลาด ในอีกด้านหนึ่งของการยุติกิจการหรือการระงับของบริษัทที่เกี่ยวกับการบริโภค สะท้อนให้เห็นว่า บริษัทเหล่านี้คำนึงถึงด้านมนุษยธรรม สำหรับสินค้าที่เกี่ยวข้องกับเด็ก แม้ตัวแสดงที่ไม่ใช่รัฐจะออกมาตรการยุติกิจการหรือการยุติการส่งเสริมการลงทุน สิ่งเหล่านี้สะท้อนให้เราเห็นว่า “รูปแบบการคว่ำบาตรทางเศรษฐกิจ” จากตัวแสดงที่ไม่ใช่รัฐจะใช้เครื่องมือจากนโยบายภายในบริษัท เป็นต้น

6. ความช่วยเหลือของประชาคมจากตัวแสดงที่ไม่ใช่รัฐ กรณี สงครามยูเครน-รัสเซีย

อีกปรากฏการณ์หนึ่งที่น่าสนใจคือ ประชาคมโลก (Global Community) ต่างให้ความสนใจเป็นอย่างมากต่อสถานะสงครามในครั้งนี้ โดยเหตุการณ์หนึ่งที่น่าสนใจเป็นอย่างมากคือ ผู้คนทั่วโลกต่างพากันจอง Airbnbs ในยูเครนที่เป็นการจองห้องพัก แต่ผู้จองมิได้เข้าไปพักในยูเครน เนื่องจากเป็นส่วนหนึ่งของแคมเปญโซเชี่ยลมีเดียเพื่อระดมเงินความช่วยเหลือให้แก่ชาวยูเครน ในขณะเดียวกันทาง Airbnbs ได้ยกเว้นค่าธรรมเนียมผู้เข้าพัก เจ้าของที่พัก ได้กล่าวว่า กำลังเสนอที่พักชั่วคราวในยูเครนมากถึง 100,000 คนที่หลบหนีออกจากนอกประเทศ (Karimi & Kell, 2022) โดย ไบรอัน เชสกี (Brian Chesky)

ผู้ร่วมก่อตั้ง Airbnb และเป็น CEO ได้กล่าวว่ามีผู้คนที่ได้ทำการจองที่พัก เป็นจำนวนมากกว่า 61,000 คืนในยูเครน “ใน 48 ชั่วโมง มีผู้จอง 61,406 คืนในยูเครน นั่นคือ 1.9 ล้านดอลลาร์สหรัฐสำหรับโฮสต์ที่ต้องการ” จากทวีตเตอร์ของ ไบรอัน เชสกี (Brian Chesky) โดยจากข้อมูลเบื้องต้นจาก Airbnb มีผู้ที่เข้าจองในที่พักเป็นชาวอเมริกันมากกว่า 34,000 คืน ชาวอังกฤษ 8,000 คืน และชาวแคนาดา 3,000 คืน โดยยอดจองนั้นมีมูลค่ามากกว่า 2 ล้านดอลลาร์สหรัฐ (Leasca, 2022) สิ่งเหล่านี้แสดงให้เห็นว่า แม้ผลกระทบจากสภาวะสงครามในยูเครนหรือผลกระทบจากการคว่ำบาตรทางเศรษฐกิจ ทั้งนี้ ความเป็นอยู่ของผู้คนในยูเครนถูกถ่ายทอดออกมาจากภัยของสงคราม ย่อมทำให้ความช่วยเหลือจากประชาคมโลกตามมาเสมอ ในที่นี้ย่อมหมายถึงมุมมองต่อสงครามที่เปลี่ยนไปของประชาคมโลก โดยความช่วยเหลือนี้เป็นผลมาจากปัจจัยทางด้านเทคโนโลยีที่ก้าวหน้ามากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะระบบการเงินในโลกยุคใหม่ นอกเหนือจากความช่วยเหลือของประชาคมโลก ก็ได้รับความช่วยเหลือจากวงการแฟชั่น อย่าง จีจี ฮาดิด (Gigi Hadid) และเบลล่า ฮาดิด (Bella Hadid) โดยประกาศว่าเราจะบริจาคเงินช่วยเหลือให้กับองค์กรที่ช่วยผู้ลี้ภัยและความช่วยเหลือทางการแพทย์ในความขัดแย้งจากแผนปฏิบัติการทางทหารดังกล่าว โดย จีจี ฮาดิด ระบุว่า “ฉันให้คำมั่นว่าจะบริจาครายได้ของฉันจากการแสดงช่วงฤดูใบไม้ร่วงปี ค.ศ. 2022 เพื่อช่วยเหลือผู้ที่ทุกข์ทรมานจากสงครามในยูเครน เช่นเดียวกับการสนับสนุนผู้ประสบภาวะเดียวกันในปาเลสไตน์ต่อไป” อันเนื่องมาจากนางแบบทั้งสองที่สนับสนุนการบริจาคแก่ยูเครน ก็มีดีไซเนอร์แฟชั่น อย่าง Balenciaga, Giorgio Armani และ Christian Siriano (Neira, 2022) สิ่งเหล่านี้สะท้อนให้เราเห็นว่า โดยส่วนใหญ่ของความช่วยเหลือจะมุ่งไปที่ความช่วยเหลือด้านมนุษยธรรมเป็นหลัก จากการจองที่พักใน Airbnb สะท้อนว่ากำลังทรัพย์ของผู้คนที่มียาก โดยสื่อถึงนัยที่ว่า ความช่วยเหลือดังกล่าวออกมาในลักษณะของ “การบริจาค” เป็นหลัก เพราะ “เงิน” ถือเป็นปัจจัยสำคัญสำหรับการดำรงชีวิตในระดับปัจเจก หรือกล่าวในระดับใหญ่ขึ้นจากผลกระทบของสงคราม “ตัวแสดงที่ไม่ใช่รัฐ” จนมาสู่กลุ่มคนทางสังคมขนาดใหญ่ ปัจจัยสำหรับการบรรเทาหรือการทำสงครามเงินทุนเป็นสิ่งสำคัญสำหรับการขับเคลื่อนกองทัพ หรือสำหรับการบริโภคของอาหาร

7. การโต้ตอบจากการคว่ำบาตรทางเศรษฐกิจตัวแสดงที่เป็นรัฐต่อการโต้กลับ กรณีสงครามยูเครน-รัสเซีย

ผลกระทบจากการระงับกิจกรรมทางการตลาดและกิจกรรมทางเศรษฐกิจ บรรดาบริษัทข้ามชาติได้ระงับและยุติกิจการในรัสเซียย่อมส่งผลกระทบเป็นวงกว้างต่อเศรษฐกิจ

ของรัสเซียโดยรวม (ตัวแสดงที่เป็นรัฐสำหรับประสงค์ต่อเป้าหมายจากเครื่องมือหรือมาตรการคว่ำบาตร) การคว่ำบาตรต่อระบบการเงิน ส่งผลกระทบต่อภาคการเงินส่วนใหญ่ของรัสเซีย และส่งผลกระทบต่อค่าเงินรัสเซียด้วยเช่นกัน ทางรัสเซียได้มีการตอบโต้กลับจากการหยุดดำเนินงานของบริษัทตะวันตกหรือบริษัทข้ามชาติ โดยทางรัสเซียกล่าวว่า จะยึดทรัพย์สินของบริษัทตะวันตกที่ยุติการดำเนินงานในรัสเซีย โดยทางประธานาธิบดี วลาดิมีร์ ปูติน ได้กล่าวถึงแผนสนับสนุนทางนโยบายไว้ว่า “เราจำเป็นต้องดำเนินการอย่างเด็ดขาดกับบริษัทที่กำลังจะปิดการผลิต” และมีฮาอิล มีชุสติน (Mikhail Vladimirovich Mishustin) นายกรัฐมนตรีรัสเซีย ได้กล่าวว่า “หากเจ้าของต่างชาติปิดบริษัทอย่างไม่สมเหตุผล ผลในกรณีเช่นนี้ รัฐบาลจะเสนอให้แนะนำการบริหารงานภายนอก ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับการตัดสินใจของเจ้าของบริษัทที่จะกำหนดชะตากรรมในอนาคตขององค์กร” (Thompson, 2022) ผลกระทบจากการคว่ำบาตรทางการเงินในส่วนนี้ย่อมส่งผลกระทบต่อกับทางตะวันตกด้วยเช่นกัน โดยเฉพาะประเด็นของการผิวนัดชำระหนี้ของรัสเซียที่จะตามมา ด้วยเหตุที่ว่าธนาคารรายใหญ่ของตะวันตก ไม่ว่าจะเป็น Goldman Sachs และ JPMorgan Chase จึงมีแนวโน้มที่มาร่วมกับค่าใช้จ่ายหลายหมื่นล้านดอลลาร์สหรัฐจากการยุติการดำเนินการภายในรัสเซีย โดยรัสเซียเป็นหนี้ 121 พันล้านดอลลาร์สหรัฐ ต่อธนาคารของตะวันตก ตามรายงานของ Bank for International Settlements โดย Fitch Ratings เตือนว่า “คุณภาพสินทรัพย์ของธนาคารในยุโรปตะวันตกขนาดใหญ่จะถูกกดดันจากผลกระทบจากการรุกรานยูเครนของรัสเซีย” และทางธนาคารของฝรั่งเศส Societe General ได้ระบุว่าทางธนาคารมีการลงทุนในรัสเซียมากกว่า 21 พันล้านดอลลาร์สหรัฐ เมื่อปลายปีที่แล้ว โดยทางธนาคารกลางยุโรปได้กล่าวถึงความเสี่ยงต่อภาคการเงินของธนาคารสำหรับการประเมินสถานการณ์ (ความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นต่อระบบการเงิน) ระบุว่า ระบบการเงินของยุโรปมีสภาพคล่องเพียงพอและมีข้อจำกัดที่น้อย โดยทางรัสเซียมีความสำคัญในแง่ของตลาดพลังงานและราคาสินค้าโภคภัณฑ์ แต่ภาคการเงินของยุโรปนั้นกับทางรัสเซียมิได้มีความเกี่ยวข้องกันมากนัก โดยทาง หลุยส์ เดอ กินดอส (Luis de Guindos) รองประธานธนาคารกลางของยุโรป กล่าวว่า ความตึงเครียดที่เกิดขึ้นเทียบไม่ได้ในช่วงเริ่มต้นของความขัดแย้ง (Riley, 2022) ผลกระทบจากการคว่ำบาตรทางเศรษฐกิจในประเทศรัสเซีย ส่งผลให้เกิดความผันผวนอย่างมากต่อความไม่แน่นอนในการดำเนินนโยบายหรือ “รัฐ” ประสบปัญหาต่อความมั่นคงในด้านการเงิน ทั้งนี้ การยึดกิจการของบริษัทข้ามชาติอาจเป็นไปเพื่อการสะสมความมั่นคงเพียงระยะสั้นของความอยู่รอดของรัฐ

โดยผลจากการตอบโต้ดังกล่าวนี้เป็นมาตรการที่นำมาเพื่อป้องกันและโต้ตอบของ “รัฐ” ต่อบริษัทข้ามชาติ โดยเป็นตัวแสดงที่ไม่ใช่รัฐ เช่น ทำการยึดทรัพย์สินของบริษัทที่ยุติ

การดำเนินงานในรัสเซีย กล่าวในอีกด้านหนึ่งคือตัวแสดงที่เป็นรัฐ-รัสเซีย ได้ใช้องค์ประกอบของความเป็นสถาบันรัฐ ผ่านการร่างกฎหมาย เพื่อความชอบธรรมในการยึดทรัพย์สินของบรรดาบริษัทข้ามชาติที่ยุติกิจการภายใน หรือกล่าวอีกนัยว่า เพื่อกระทำกับองค์ประกอบที่ไม่ใช่รัฐให้อยู่ภายใต้ขององค์ประกอบจากตัวแสดงที่เป็นรัฐ จึงเป็นข้อสังเกตที่ชัดเจนว่า ผลจากการคว่ำบาตรเหล่านี้ของการโต้ตอบเป็นไปเพื่อความอยู่รอดของรัฐเสียเอง

8. บทสรุป ข้อจำกัดการศึกษา และข้อเสนอแนะแนวทางการศึกษา

กล่าวโดยสรุปได้ว่า จากการคว่ำบาตรทางเศรษฐกิจหรือมาตรการที่ใช้ระหว่างประเทศเป็นผลสะท้อนจากความขัดแย้งของภัยคุกคามที่จะส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจโลก ในขณะเดียวกันความขัดแย้งในมิติอื่นๆ เช่น มิติในด้านประวัติศาสตร์ การเมือง หรืออุดมการณ์ทางการเมืองที่มีความแตกต่างกัน ทำให้เกิดการสะสมความตึงเครียดระหว่างประเทศที่จะส่งผลทั้งในระยะสั้นและระยะยาว แต่ทั้งนี้ ข้อสรุปจากการศึกษาเบื้องต้นเป็นภาพสะท้อนที่แสดงให้เห็นว่ารูปแบบการคว่ำบาตรทางเศรษฐกิจแปรเปลี่ยนไปตามพัฒนาการของสังคมและเทคโนโลยีที่ก้าวหน้ามากยิ่งขึ้นในสังคมมนุษย์ ผสมกับประเทศมหาอำนาจซึ่งเป็นรัฐที่มีบทบาทสำคัญในการดำเนินนโยบายระหว่างประเทศ ซึ่งนโยบายในด้านต่างๆ ย่อมส่งผลกระทบต่อทุกประเทศทั่วโลก ดังกรณีสงครามยูเครนและรัสเซียที่มีความขัดแย้งในมิติทางด้านความมั่นคงของประเทศและประวัติศาสตร์ ทั้งนี้ มิติดังกล่าวนำมาสู่การคว่ำบาตรระหว่างประเทศเพื่อกดดันบีบบังคับ หรือในขณะเดียวกันเป็นไปเพื่อการลดศักยภาพทางอำนาจของประเทศเป้าหมาย เช่น รัสเซีย ในอีกด้านหนึ่ง ผลของการทำสงครามทางเศรษฐกิจในกรณีเบื้องต้นใช้นโยบายทางการเงินเป็นนัยสำคัญสำหรับการลดกระทบจากมาตรการดังกล่าวต่อภายในประเทศที่ดำเนินการใช้มาตรการคว่ำบาตรทางเศรษฐกิจเหล่านั้น

ตัวแสดงที่เป็นรัฐ ซึ่งเป็นตัวแสดงที่มีอำนาจในการดำเนินนโยบายระหว่างประเทศ การออกกฎหมาย/กฎระเบียบ มีอำนาจในทางการเมืองอย่างเบ็ดเสร็จต่อการดำเนินนโยบายดังกล่าว ดังเช่นในกรณีของกลุ่มประเทศมหาอำนาจ ซึ่งได้ใช้มาตรการในการคว่ำบาตรทางเศรษฐกิจ จากกรณีศึกษาเบื้องต้น มักใช้มาตรการคว่ำบาตรทางเศรษฐกิจไปในทิศทางของนโยบายทางการเงินเป็นหลัก หากสังเกตจากการที่กลุ่มประเทศมหาอำนาจได้ดำเนินนโยบายระหว่างประเทศดังกล่าว อาจตีความได้ว่า “ระบบการเงิน” ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญต่อการขับเคลื่อนในระบบเศรษฐกิจแบบเสรีนิยม อย่างไรก็ตาม ยังมีข้อจำกัดภายใต้แนวคิดการแบ่งงานกันทำซึ่งทางยุโรปยังต้องพึ่งพาทรัพยากรพลังงานจากทางรัสเซียเป็นหลัก แต่ทั้งนี้รูปแบบการคว่ำบาตรทางเศรษฐกิจของกลุ่มประเทศมหาอำนาจซึ่งเป็นตัวแสดงที่เป็นรัฐ

จากตะวันตก โดยข้อค้นพบจากการศึกษาเบื้องต้น คือ “การลดทอนศักยภาพทางเศรษฐกิจของรัฐเป้าหมาย” (รัสเซีย) อยู่ที่ “มูลค่าของเงิน” ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญหลักในการดำเนินต่อระบบเศรษฐกิจอย่างที่คุณเขียนได้กล่าวไว้ข้างต้นของระบบเศรษฐกิจแบบเสรีนิยม การคว่ำบาตรในครั้งนี้มาพร้อมข้อจำกัดอย่างหนึ่ง คือ ทรัพยากรทางธรรมชาติที่ทางรัสเซียมีอำนาจต่อรองรวมไปถึงการบีบบังคับที่ทำให้รัสเซียต้องใช้อาวุธที่มีพลังทำลายล้างสูงยิ่งขึ้น จึงเป็นเหตุที่ทำให้ต้องทบทวนหรือพิจารณาผลกระทบที่ใช้มาตรการดังกล่าว ศักยภาพความเป็นรัฐของกลุ่มประเทศมหาอำนาจทางเศรษฐกิจที่ใหญ่โตมโหฬารเพียงพอสอดคล้องการนำนโยบายทางการเงินมาใช้คว่ำบาตรทางรัสเซียเพื่อยุติสงครามได้

ตัวแสดงที่ไม่ใช่รัฐหรือบริษัทข้ามชาติ ซึ่งมีความแตกต่างจากความเป็นรัฐ คือ การดำเนินนโยบายระหว่างประเทศ การออกกฎระเบียบต่างๆ ล้วนมีข้อจำกัดและไม่สามารถทำได้ แต่ภายใต้ข้อจำกัด ในรูปแบบของการคว่ำบาตรทางเศรษฐกิจของรัฐ (หมายถึงรัฐที่กระทำต่อรัฐเป้าหมายของตัวแสดงที่เป็นรัฐ โดยไม่มีองค์ประกอบอื่นเข้ามาเกี่ยวข้องจึงเป็นข้อจำกัดของบริษัทข้ามชาติสำหรับนโยบายทางการเงิน) แต่ในที่นี้ผู้เขียนจะขอให้คำนิยามดังกล่าวว่า “การคว่ำบาตรของกลุ่มบริษัทข้ามชาติ” สำหรับรูปแบบของการใช้การคว่ำบาตรของบริษัทข้ามชาติ คือ การยกเลิกกิจการภายในประเทศคู่ค้า การยกเลิกกิจกรรมทางเศรษฐกิจหรือกิจกรรมทางการตลาด การยุติการให้บริการในด้านต่างๆ และการยกเลิกการลงทุนภายในประเทศคู่ค้า สะท้อนออกมาในรูปเครื่องมือของการใช้ “นโยบายภายในบริษัท” คือ กระบวนการภาคปฏิบัติในเชิงนโยบาย แต่การดำเนินนโยบายสำหรับการคว่ำบาตรจำเป็นอย่างยิ่งที่บริษัทเหล่านั้นต้องเป็นบริษัทขนาดใหญ่ และต้องมีศักยภาพเพียงพอโดยเฉพาะกลุ่มตลาดผู้บริโภคที่มีฐานรองรับทั้งในประเทศและต่างประเทศ หรือสภาพคล่องภายในบริษัท อย่างไรก็ตาม การคว่ำบาตรของกลุ่มบริษัทข้ามชาติอาจมีปัจจัยภายนอกอย่างน้อยสองปัจจัยเป็นแรงกดดัน คือ แรงกดดันจากกลุ่มผู้บริโภคและรัฐบาลกลาง

องค์ประกอบอย่างหนึ่ง คือ ประชาคมโลก ซึ่งก็เป็นองค์ประกอบของตัวแสดงที่ไม่ใช่รัฐ ซึ่งมีความแตกต่างโดยตรงทั้งการออกนโยบายระหว่างประเทศ หรือการยกเลิกกิจกรรมทางเศรษฐกิจในรูปแบบของบริษัทข้ามชาติจากนโยบายภายใน แต่สำหรับกรณีเบื้องต้นคือ ไม่ใช่รัฐ ซึ่งมีอำนาจและไม่ใช้บริษัทข้ามชาติสำหรับการดำเนินกิจการ แต่ทั้งนี้ ผู้เขียนมองว่าเป็นปฏิกิริยาต่อมุมมองบนความขัดแย้งของสงคราม โดยจะมีใช้รูปแบบในการคว่ำบาตรทางเศรษฐกิจ แต่มักจะเป็นรูปแบบของการให้ความช่วยเหลือ “ด้านมนุษยธรรม” ถึงจะไม่มีอำนาจในการออกกฎระเบียบหรือกฎเกณฑ์ของกรณีศึกษาเบื้องต้น แต่แสดงออกมาให้เห็นว่า พลังทางสังคมมีส่วนช่วยให้การเรียกร้องดังกล่าวนำไปสู่นโยบายได้

จากข้อค้นพบทั้งสามแนวทางเบื้องต้นของกลุ่มประเทศมหาอำนาจ บริษัทข้ามชาติ และประชาคมโลก สะท้อนให้เห็นถึงความแตกต่างจากการทำสงครามแบบดั้งเดิม ซึ่งเป็นองค์ประกอบที่แยกขาดจากกัน มักเป็นเรื่องของรัฐชาติที่เข้ามาเกี่ยวข้อง แต่ในปัจจุบันของความเป็นสมัยใหม่ องค์ประกอบต่างๆ ได้มีปฏิสัมพันธ์กันอย่างต่อเนื่อง เป็นผลมาจากความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและการพัฒนาของระบบเศรษฐกิจ หรือพัฒนาการของสังคมมนุษย์ตลอดช่วงระยะเวลาประวัติศาสตร์ จากข้อค้นพบเบื้องต้นทั้งสามแนวทางดังกล่าว นำมาสู่ข้อจำกัดในการศึกษา

สำหรับข้อจำกัดในการศึกษาเบื้องต้นผู้เขียนได้แบ่งออก ดังนี้

(1) เนื่องจากกรอบระยะเวลาการศึกษาในปัจจุบัน สภาวะความขัดแย้งหรือสงครามยังไม่มีที่สิ้นสุดหรือข้อสรุปที่แน่ชัด ทำให้การศึกษาในครั้งนี้มีจำกัดในหลายๆ ด้าน เช่น เวลาในการศึกษา เป็นต้น

(2) รูปแบบการคว่ำบาตรทางเศรษฐกิจแปรเปลี่ยนไปตลอดหรือแม้กระทั่งหักล้างกัน ในที่นี้ผู้เขียนเพียงแค่ศึกษารูปแบบของการคว่ำบาตรทางเศรษฐกิจเพียงอย่างเดียว มิได้ศึกษาจากการทำสงครามในครั้งนี้

เนื่องด้วยข้อจำกัดเบื้องต้นทั้งสองแนวทางทำให้การศึกษาดังกล่าวมีปัญหาในด้าน “เวลา” แต่ทั้งนี้ จากการทำการศึกษา ทำให้มีข้อค้นพบในสภาวะสมัยใหม่ของสังคมยุคปัจจุบัน หรือระบบเศรษฐกิจในปัจจุบัน (ศตวรรษที่ 21) ต่อแนวทางการศึกษาเพิ่มเติม อย่างไรก็ตาม ถึงแม้จะมีข้อจำกัดในการศึกษา แต่สิ่งหนึ่งที่เรารับรู้ถึงความเป็นประจักษ์ได้ คือ การพัฒนาไม่ว่าจะในด้านใด การพัฒนาเหล่านั้นทำให้องค์ประกอบต่างๆ จากการพัฒนาเพิ่มขึ้นมาเป็นองค์ประกอบเพิ่มเติมจากสิ่งที่เราดำรงอยู่ จึงนำไปสู่แนวทางของการศึกษาเพิ่มเติม

แนวทางการศึกษาเพิ่มเติม ดังนี้

(1) การศึกษาในประเด็นความสัมพันธ์ระหว่างประเทศต่อการใช้มาตรการคว่ำบาตรทางเศรษฐกิจ

(2) การศึกษาในประเด็นปัญหาสถานะเงินเฟ้อระหว่างประเทศ ย่อมส่งผลให้เกิดการปรับเปลี่ยนนโยบายตลอดเวลา

(3) การศึกษาในประเด็นความมั่นคงของรัฐและความมั่นคงของบริษัทข้ามชาติ ในกรณีที่เกิดสงครามเบื้องต้น

(4) ผลกระทบจากการใช้มาตรการคว่ำบาตรทางเศรษฐกิจ ต่อความอยู่รอดต่อประเทศที่ถูกคว่ำบาตร

จากแนวทางการศึกษาเพิ่มเติมทั้งสี่แนวทาง จะเป็นส่วนเสริมและเป็นองค์ประกอบที่สำคัญสำหรับการศึกษาในกรณีของสงครามยูเครนและรัสเซียต่อไป

เอกสารอ้างอิง

ภาษาไทย

- Natt W. (6 มีนาคม 2565). รัสเซีย หยุตจ่ายก๊าซธรรมชาติให้ยุโรป. Spring. <https://www.springnews.co.th/news/821539>
- The Standard. (24 กุมภาพันธ์ 2565). เลขาธิการ NATO ประณาม “การโจมตีโดยไม่ยั้งคิด และปราศจากการยั่วยุ” ของรัสเซียต่อยูเครน ย้ำ NATO จะทำทุกวิถีทางเพื่อปกป้อง พันธมิตร. <https://thestandard.co/russia-ukraine-crisis-24022022-5/>
- workpointTODAY. (26 กุมภาพันธ์ 2565). รัสเซียค้านประณามรัสเซีย ในเวทีคณะมนตรี ความมั่นคงยูเอ็น. The Standard. <https://workpointtoday.com/ukraine-russia-unsc/>
- กรุงเทพธุรกิจ. (27 กุมภาพันธ์ 2565). เปิดแสนยานุภาพ "ดาวเทียมวงโคจรต่ำ"!! ขยายสัญญาณ อินเทอร์เน็ตใน "ยูเครน". กรุงเทพธุรกิจ. <https://www.bangkokbiznews.com/tech/990690>
- กรุงเทพธุรกิจ. (7 มีนาคม 2565). 'สหรัฐ-พันธมิตรยุโรป' จ่อแบนนำเข้าน้ำมันจากรัสเซีย. กรุงเทพธุรกิจ. <https://www.bangkokbiznews.com/world/992083>
- กวีรัศมี นนทจักรีพัส, และวิศรุฒ เอี่ยมประกอบกิจ. (2563). มุมมองการสงครามสมัยใหม่ “HYBRIDWARFARE”. วารสารมุมมองความมั่นคง, (5), 43-45.
- ข่าย หวัง, และหว่านหยวน ช่ง. (8 มีนาคม 2565). รัสเซีย ยูเครน: รัสเซียค้าขายกับจีนมากแค่ไหน จะทดแทนการค้ากับชาติตะวันตกได้ไหม. บีบีซีไทย. <https://www.bbc.com/thai/international-60658905>
- เจมส์ แลนเดล. (23 กุมภาพันธ์ 2565). รัสเซีย ยูเครน: โลกตะวันตกมีมาตรการคว่ำบาตรอะไรที่จะใช้ยังยั้งสงครามได้บ้าง. บีบีซีไทย. <https://www.bbc.com/thai/international-60476291>
- บีบีซีไทย. (22 กุมภาพันธ์ 2565). รัสเซีย ยูเครน: ปูตินให้การรับรอง 2 พื้นที่กบฏแยกดินแดนเป็นรัฐเอกราช. บีบีซีไทย. <https://www.bbc.com/thai/international-60473133>
- มติชนออนไลน์. (22 กุมภาพันธ์ 2565). ถอดความคิด ‘รัสเซีย’ บนวิกฤตยูเครน กับโอกาส และความเป็นชาติมหาอำนาจในยุโรป. Matichon Online. https://www.matichon.co.th/foreign/news_3197291
- สุรีย์ ศีลางษ์. (24 กุมภาพันธ์ 2565). "ผู้นำโลก" ประณาม "รัสเซีย" เปิดศึกโจมตียูเครน. กรุงเทพธุรกิจ. <https://www.bangkokbiznews.com/world/990170>

- อดิฉันท์ พรหมพันธุ์ใจ. (2556). ทุณนิยมแบบเสรีนิยมใหม่กับเศรษฐกิจและสังคมไทย. *วารสารสังคมศาสตร์*, 45(2), 124-156.
- อนาสตาเซีย สตอกเนอี, และไซมอน เฟรเซอร์. (1 มีนาคม 2565). รัสเซีย ยุเครน: มาตรการคว่ำบาตรทางเศรษฐกิจครั้งใหญ่ของชาติตะวันตกกำลังส่งผลกระทบต่อคนรัสเซีย. บีบีซีไทย. <https://www.bbc.com/thai/international-60569268>
- เอมมา ซิมป์สัน. (8 มีนาคม 2565). รัสเซีย ยุเครน: บริษัทปุ๋ยรายใหญ่สี่สงครามในยูเครนทำให้โลกเสี่ยงขาดแคลนอาหารมากขึ้น. บีบีซีไทย. <https://www.bbc.com/thai/international-60645613>

ภาษาอังกฤษ

- Alpher, S. (2022, March 9). *Credit Suisse Strategist Says We're Witnessing Birth of a New World Monetary Order*. CoinDesk. <https://www.coindesk.com/policy/2022/03/08/credit-suisse-strategist-says-were-witnessing-birth-of-a-new-world-monetary-order/>
- Aswad, J. (2022, March 10). *Warner Music Group Pulls Out of Russia*. Variety. <https://variety.com/2022/music/news/warner-music-group-russia-1235200839/>
- Bernardo, A. (2022, March 9). *Riot Games Donates US\$1m, Launches in-Game Fundraisers for Ukraine*. Yahoo!news. <https://ph.news.yahoo.com/riot-games-donates-in-game-fundraisers-ukraine-022346418.html>
- Brown, A. (2022, February 25). *'This War of Mine' Developer will Donate Proceeds to Ukrainian Red Cross*. NME. <https://www.nme.com/news/gaming-news/this-war-of-mine-developer-donates-520k-to-ukrainian-red-cross-3175156>
- Bryant, M. (2022, February 26). *Swift: EU Leaders Line up to Back Banning Russia from Banking Network*. The Guardian. <https://www.theguardian.com/world/2022/feb/26/swift-eu-leaders-line-up-to-back-banning-russia-from-banking-network>
- Bursztynsky, J. (2022, March 6). *Netflix Suspends Service in Russia*. CNBC. <https://www.cnbc.com/2022/03/06/netflix-suspends-service-in-russia.html>

- Chalk, A. (2022, March 6). *Garry's Mod and Rust Prices Are Going up in Russia to Help Support Ukrainian Charities*. PCGAMER. <https://www.pcgamer.com/garrys-mod-and-rust-are-getting-more-expensive-in-russia-to-support-ukrainian-charities/>
- Frank, R. (2022, March 3). *Russian Billionaires Lose \$80 Billion in Wealth*. CNBC. <https://www.cnbc.com/2022/03/03/russian-billionaires-lose-over-80-billion-in-wealth.html>
- Gault, M. (2022, March 8). 'Escape from Tarkov' Players Feel the Squeeze of the Ruble's Collapse. VICE. <https://www.vice.com/en/article/dypk4m/escape-from-tarkov-players-feel-the-squeeze-of-the-rubles-collapse>
- Hufbauer, G. C., Schott, J. J., Elliott, K. A., & Oegg, B. (2007). *Economic Sanctions Reconsidered*. Institution for International Economic.
- Karimi, F., & Kell, S. (2022, March 5). *People Around the World Are Booking Airbnbs in Ukraine*. They don't Plan to Check in. CNN. <https://edition.cnn.com/travel/article/ukraine-airbnb-donations-cec/index.html>
- Keller, L. (2022, February 28). *Binance May Join Sanctions Imposed on Russian Targets*. Forkast. <https://forkast.news/headlines/binance-sanctions-russia-ukraine/>
- Kesselman, M., & Krieger, J. (2006). *Readings in Comparative Politics: Political Challenges and Changing Agendas*. Houghton Mifflin.
- Leasca, S. (2022, March 5). *Thousands of People Are Booking Airbnbs in Ukraine as an Instant Way to Send Direct Aid*. Travelandleisure. <https://www.travelandleisure.com/trip-ideas/donate-to-ukraine-via-airbnb>
- Low, J. (2022, February 28). *Russian Central Bank Raises Key Rate to 20% to Fend off Risks of Ruble Depreciation*. forexlive. <https://www.forexlive.com/centralbank/russian-central-bank-raises-key-rate-to-20-to-fend-off-risks-of-ruble-depreciation-20220228/>
- Lucas, A. (2022, March 8). *Iconic U.S. Brands Coca-Cola, Pepsi, McDonald's and Starbucks Suspend Business in Russia*. CNBC. <https://www.cnbc.com/2022/03/08/coca-cola-follows-mcdonalds-starbucks-in-suspending-business-in-russia.html>

- Miyagawa, M. (1992). *Do Economic Sanctions Work?*. St.Martin's.
- Neira, D. (2022, March 11). *Gigi Hadid and Bella Hadid are Putting Their 2022 Fashion Show Earnings to Great Use, Donating and Providing Aid to Ukraine and Palestine*. HOLA. <https://www.hola.com/us/celebrities/20220311310542/gigi-bella-hadid-donate-ukraine-palestine/>
- O'Brien, R., & Williams, M. (2010). *Global Political Economy* (3rd ed.). Palgrave Macmillan.
- Okutsu, A. (2022, March 10). *Uniqlo Suspends Russia Business, Reversing Earlier Decision*. Nikkei Asia. <https://asia.nikkei.com/Politics/Ukraine-war/Uniqlo-suspends-Russia-business-reversing-earlier-decision>
- Park, D. (2022, March 3). *S.Korean Crypto Exchange Freezes Around 20 Russian Accounts*. Finance. <https://forkast.news/headlines/crypto-gopax-freeze-russian-accounts/>
- Parkinson, J. (2022, February 23). *Ukraine Conflict: Boris Johnson Defends UK Sanctions Against Russia*. BBC. <https://www.bbc.com/news/uk-politics-60494130>
- Reuters. (2022, March 10). *Factbox: Who is Subject to British Sanctions Over Russian Invasion of Ukraine?*. Reuters. <https://www.reuters.com/business/aerospace-defense/who-is-subject-british-sanctions-over-russian-invasion-ukraine-2022-03-02/>
- Riley, C. (2022, March 11). *Russia Owes Western Banks \$120 Billion. They won't Get it Back*. CNN. <https://edition.cnn.com/2022/03/10/investing/banks-russia-exposure/index.html>
- Taillard, M. (2018). *Economics and Modern Warfare: The Invisible Fist of the Market*. Palgrave Macmillan.
- The White House. (2022, March 3). *FACT SHEET: The United States Continues to Target Russian Oligarchs Enabling Putin's War of Choice*. The White House. <https://www.whitehouse.gov/briefing-room/statements-releases/2022/03/03/fact-sheet-the-united-states-continues-to-target-russian-oligarchs-enabling-putins-war-of-choice/>

- Thompson, M. (2022, March 10). *Russia Says It Could Seize Assets Western Companies Leave Behind*. CNN. <https://edition.cnn.com/2022/03/10/business/russia-nationalization-western-companies/index.html>
- Turak, N. (2022, February 28). *Russia Central Bank More Than Doubles Key Interest Rate to 20% to Boost Sinking Ruble*. CNBC. <https://www.cnbc.com/2022/02/28/russia-central-bank-hikes-interest-rates-to-20percent-from-9point5percent-to-bolster-ruble.html>
- Valaskakis, K. (2000). *Westphalia II: The Real Millennium Challenge*. Paricenter. <https://paricenter.com/library/economics-ethics-and-globalization/westphalia-ii-the-real-millennium-challenge/>
- Varley, K. (2022, March 2). *Russian Oligarchs' Yachts Head for Maldives as Sanctions Levied*. Bloomberg. <https://www.bloomberg.com/news/articles/2022-03-02/russian-oligarchs-yachts-head-for-maldives-as-sanctions-levied>
- Versprille, A., & Epstein, J. (2022, March 7). *Biden to Sign Crypto Order as Industry Faces Pressure*. Aljazeera. <https://www.aljazeera.com/economy/2022/3/7/biden-to-sign-crypto-order-as-industry-faces-pressure>
- Wakefield, J. (2022, March 3). *Ukraine Crisis: EA Removes Russian Teams from Fifa 22 Game*. BBC. <https://www.bbc.com/news/technology-60592658>